

A H E N K

AYLIK FİKİR, KÜLTÜR ve EDEBİYAT DERGİSİ

Sayı:2 Mayıs' 98

200.000 TL (KDV Dahil)

KÜLTÜR GÜLDÜR

KILIÇLA OKUNAN HUTBE

AHİLER

İZMİRİN KENTSEL GELİŞİMİ
VE FOTOĞRAFIN YERİ

KÜLTÜR ETKİLERİ

KÜLTÜR, MİRAS VE REDD-İ
MİRAS

BİR KÜLTÜR SEYYAHININ
NOTLARI

KÜLTÜR MİRASIMIZ

AHENK

MAYIS 1998

SAYI: 2

Aylık Fikir, Kültür ve Edebiyat Dergisi

Sahibi

KUSVA İletişim Ltd.Şti. Adına Ahmet SEYMEN

Genel Yayın Yönetmeni

Ahmet SEYMEN

Editör

M. Sait KARAÇORLU

Yazı İşleri Müdürü

Özgür AKŞİT

Yayın Kurulu

M. Sait KARAÇORLU
Mesut BARIŞ
Mahmut EMEKLİ
Adnan ŞENOL
Muhterem AKTAŞ
Av. Hüseyin ÖĞÜTÇEN
Fikret ELÇİ
M. Emin TOPDEMİR
Muhammed HÜKÜM

İdare Yeri

Belsa Plaza 5-6 Blok No:115 Tel: 321 0966
İZMİR

Dizgi

K / Soft Yazılım

Basım Yeri

Acar Matbaacılık Topkapı – İST.

BU SAYIDA

Editörden – **M. Sait Karaçorlu**

Bestesini Arayan Ülke – **Süleyman Pekin**

Söyleşi - Doç. - **Dr. Halis AYHAN**

Söyleyecek Sözü Olmak - **Hayri BOSTAN**

Elmalı'lı M. Hamdi Yazır - **Taşan POLAT**

Kültürümüzde Musiki - **Dr. Ali Vasfi KURT**

Kültür Güldür - **Mustafa SOYDABAŞ**

Kılıçla Okunan Hutbe - **Mücahit ÇAM**

Ahiler - **Mustafa SARIGÜL**

Toplum ve Kültür - **Adnan ŞENOL**

Pertev Mehmet Paşa Camii - **Kutsal AYDIN**

Tarihten Günümüze Kültür Etkileri - **Abdullah KÖKTÜRK**

İstanbul Kütüphaneleri - **AHENK**

Kültür-Miras ve Redd-i Miras - **M. Sait KARAÇORLU**

Eski Dosta Mektuplar - **Adnan ŞERİFOĞLU**

Güneş Ülkesi - **Süleyman PEKİN**

Kocaeli Yöresi Güldestesi - **Mehmet HARPUTLU**

Kültür Mirasımızla İlgili Yasal Mevzuatlar - **Av. Hüseyin ÖĞÜTÇEN**

Adam - **Zafer ERCİYES**

Yarış - **Hamit KUNT**

Abaküs'den Mikroişlemciye – **Fikret ELÇİ**

Merhaba,

*Yatar alçak zemininde en yoğun pislik
Yüzer ağır havasında en kötü ruhlar
Lanetli bir ağza benzer tavanda yarıklar
Kusar içinde neler varsa hatıralar*

...

*Neden mazinin övüncünü kahredip yalnız
Geçmişin çirkinliklerine sarılmaktayız*

...

*Ne hastanesi kalmış zavallı öncekilerin
Ne bir imareti. Bitmiş elinde şimdikilerin
Kanalların izi yok köprüler harabolmuş
Sebillerin başı boş, çeşmeler serabolmuş
O kahraman babalardan doğan bu korkak
nesil*

Ne çalışma bilir, ne emek, ne de üretir

Bu satırlar Mehmet Akif'in "Mahalle Kahvesi" isimli şiirinden bazı kelimeleri değiştirilerek alındı. Akif merhumun sözcüklerle resmettiği, eskinin sefil kahvelerini anlatan meşhur şiirinden. Bu şiirin kaleme alındığı günlerden bu güne çok zaman geçti. Şiirin kudretinden mi yoksa tarihin tekerrüründen mi bilinmez bir kaç kelimenin kullanım dışı kalmasından başka değişen pek bir şey yok denebilir. Yaygın bir söyleyişle bu şiir bu gün 'güncelliğini koruyor" ne yazık ki. Hatta mahalle kahvesinin sınırları genişlemiş de bütün ülkeyi kapsamış gibi.

İçinde yaşadığı pislige aldırmayan, her türlü olumsuz şartı akıl almaz bir uyumla kanıksayan ve benimseyen, bir şeyleri değiştirmek veya sorgulamak yerine kendine ucuz eğlenceler seçerek, basit ve seviyesiz mutluluk alanları açarak yaşamayı yeğleyen, daha kestirme bir ifadeyle üretmeyen ve fakat tüketen, sorumluluk üstlenmeyen ama her türlü yetkiyi elinde toplamak için zekasını kurnazlığa dönüştüren insanların sayısı böyle olmayanlardan az değil.

Bilgiye ve uzmanlığa saygı duymadan yorumu yüceltmeye çalışmak, Akif Merhum'un ifadesiyle "hikmet kusmak" doğru bir tavır olmazdı. Ahenk dergisi olarak seçtiğimiz dosya konusu "Geçmiş Kültür Mirasımız" hakkında bizi bekleyen handikap buydu. Bir şeylere karşı veya taraf olma, yüceltme veya aşağılama saplantısına düşmeden, ama nerede durduğumuzun vurgusunu da un utmadan konuyu işlemeye çalıştık. Beğenilerinize sunduk.

Doğrunun, güzelin, iyinin mutlak manada hava gibi su gibi bütün insanların ortaklaşa kullanımına, başvurusuna açık olduğu gerçeğine bir nebzecek dikkat çekmeye çalıştık. Gönül dostlarımızın dergimizin ilk sayısına gösterdiği ilgi bizleri daha gayretli daha sabırlı olmaya teşvik etti. Güzelliklerin paylaşıldıkça büyüdüğüne bir kez daha şahit olmanın keyfini yaşadık.

Üçüncü sayımız "Şiir Özel Sayısı" olarak belirlendi.

Haziran-98 Sayımıza eli kalem tutan herkesi davet ediyoruz. Şiirin ustalarını, ustalık yolunda yürüyenleri, yeni başlayan gençleri 'Ahenk Şiir Özel Sayısı'nda aramızda görmek istiyoruz. Ayrıca bu sayıyla beraber bir "Şiir Şöleni" düzenlemeyi, dergimizde şiiri yayınlanan şairler ile okuyanları, üretenleri ve paylaşanları bir araya getirmek arzusundayız.

Sevgiyle ve sağlıklı kalın.

M. Sait KARAÇORLU

BESTESİNİ ARAYAN ÜLKE

***BİZ BİR ÇINAR AĞACININ YEDİ DALIYDIK
BİR DAHA GÜLMEMEYE YEMİNLİ YEDİ YÜREK
TOROSLARDA ÇALIYDIK, AĞRI'YA SEVDALIYDIK
HÜVİYET CÜZDANIMIZ HÜKMÜNDEYDİ TENDÜREK***

***SAKARYA BİR İÇİM TÜTÜN TABAKASIYDI
VE BOLU BEYİNİ SORUYORDU FARELER
MAVİ GÖZ RUHUMUZUN BUDAMA MAKASIYDI
TEL TEL ÇATIRDAMAYA DURMUŞTU İRADELER***

***DERKEN İÇLİ BİR DOLU GÖRÜLMÜŞ NECİT'TE
KARINCALAR KEMİRMEMEYE BAŞLAMISLAR EYFEL'İ
TÜM DAĞLARIN TANSİYONU BİRİKMİŞ BU SON GEÇİTTE
VE TÜM ÖRSELENMİŞLİKLERİMİZİN HASRET HEYKELİ***

***YUVARLAK BİR ATEŞ BAŞINDA EZİK EZİK
SARAYEVOLULAR OTURMUŞ AĞLIYORDU
SIRILSIKLAM OLMUŞTU BÜTÜN MEDYA-MÜZİK
VE TÜRKİYE BESTESİNİ ARIYORDU***

***24.7.1995
SÜLEYMAN PEKİN***

Özel MUHSİNLER KOLEJİNDE KONUŞAN DOÇ. DR. HALİS AYHAN:

“ÇOCUKLARIMIZIN HATALARINI BÜYÜTMİYELİM, BAŞARILARINI ÖDÜLLENDİRELİM”

Şehide TOPDEMİR

M.Ü. İLAHİYAT Fakültesi öğretim üyelerinden “Din Eğitimi” hocası Doç. Dr. HALİS AYHAN İzmit’te bulunan “Özel Muhsinler İlköğretim Okulu (Lisesi)’nin daveti üzerine geldiği İzmit’te Muhsinler Lisesi Konferans Salonunda;

“ÇOCUKLARIN DAVRANIŞ GELİŞİMİNDE, ANNE - BABANIN TUTUMU” konulu bir konferans verdi.

“Okul-aile Birliğinin” yönetici ve öğrenci velilerinin de yoğun ilgi gösterdikleri bir saatlik Konferansta Doç Dr. AYHAN’ın üzerinde önemle durduğu hususlar şunlar:

Eğitimde geç kalma da erken bilgi yüklemek de yanlıştır.

Çocuklarımıza zamanın da, doğru ve yeterli danışmanlık ve rehberlik yapmamız gerekir. Öğrenciyi şımartmadan, onun başarısını ödüllendirmek, takdir ve teşekkür etmek gerekir. Öğrencinin hatalarını sebepleriyle, doğruyu göstererek belirtmek lazım. İslamın değer hükümlerini (Helaller ve Haramlar) her bakımdan insanlığın yararınadır. Ancak bizler Müslüman toplumlar olarak yüce kitabımız Kur’an’ı iyice öğrenmemişiz, doğru anlamıyoruz!

Çocuklarımızın gelişmesini ve hayata hazırlanmalarını önemsemiyoruz.

İnternet ve Bilgisayar gibi çağdaş imkanları çocuklarımızın istifadesine sunmamız lazım.

Çocuklarımız dile gelir - gelmez, onlara ailede “Din Eğitimi” vermemiz gerekir.

Mesela “sofra adâbını” çocuklarımıza öğretmeliyiz.. İşte çocuklarımıza sofraya oturmadan önce “ellerini yıkamaları, yemeğe Besmeleyle başlamaları, yemek yerken temiz ve helal rızkın önemini öğretmek, yemekten sonra; sofraya dua (Mesela; “Allahım! Bizlere temiz ve helal rızıklar verdiğin için sana hamd olsun.”) öğretmek ve yaptırmak lazım.

Çocuklarımıza Tevhid-i İlahî ve Nübüvvet-i Muhammedî’yi öğretmemiz lazım. Bunun yanında çocuklarımıza, Namaz Eğitimi, Oruç Eğitimi vb. şeyleri talim ettirmemiz

Yüce Dinimiz, bizlere ilmi, sosyal, kültürel hayatta kısacası her sahada başarılı olmamızı emrediyor. İnsan, başarısından kendisini, ailesini, toplumunu, tabiatı ve insanlığı faydalandırmalıdır.

Allah’a iman ve teslimiyet mümin insanı mütehammil ve sabırlı yapıyor. Bir trafik kazasında, tüm yakınlarını kaybeden ve kendisinde felç olan bir mümin düşünün!.. Vücudu felç olmuş ama şuuru ve ruhu felç olmamış. Allah’tan umudunu kesmiyor, “yeis bataklığına” düşmüyor, normal hayatına devam ediyor, sabrediyor ve şükrediyor. Neden bunlar başıma geldi deyip, bunalıma girmiyor, intihara kalkışmıyor

Eğitimde önemli unsurlardan biri de insanın kendisini tanıması ve kendini yaratanı tanımasıdır. Mesela Pascal diyor ki;

“Ben, neden Paris’te doğduğumun “ cevabını bulamadım, bulamıyorum.

Gelecekte ne olacak, ne zaman, nerede öleceğiz? Bir saat sonra ne olacak? Bunu hiçbir bilim, akıl cevaplayamaz? Bunların takdirini Allah (cc) bilir. İnsanın, dünyanın, kainatın ebedi bir hayat özlemi içindedir, o hayat ise Ahirettir.

Çocuklarımızın beden ve ruh sağlıklarını korumalı, kendilerine ve başkalarına iyilik eden insanlar olarak yetiştirmeliyiz.

Eğitim ve teknolojiye bilimsel alanlarda dünyanın geldiği noktayı iyi takip etmeli, gelişmelerin gerisinde kalmamalıyız.

Anne - Babalar, okul ve öğretmenlerle istişare ve işbirliği yapmalı. Öğretmenler de kendilerini daima yenilemelidir. Mesela karnesinde iki zayıf olan bir öğrencinin anne - babası, çocuğunun zayıflarına takılıp kalmamalıdır. Önce başarılı olduğu dersleri görüp, çocuğa takdirini iletmeli, aferin evladım ne güzel demeli, sonra -

'evladım şu derslerinin zayıf gelmesinin sebeplerini birlikte bulalım!. Acaba neden? Bir problemin mi var? Neden dolayı bu derslerden zayıf aldın? diye, çocuğu rencide etmeden, onurunu zedelemeyen sormak lazım. Çocuğun panik - korku halini artırmamak gerekir.

Anne - babalar çocuklarını eğitirken boş tehditler ve boş vaadlerden mutlaka kaçınmalıdırlar!.

Anne - babalar çocuklarına mutlaka iyi örnek olmalı, yanlış tutum ve hareketlerde bulunmamalıdırlar!..

Anne - babalar çocuğun başarısını ve istikbali için gerekli maddi ve manevi tedbirleri almalı, istişare ve duâyı asla ihmal etmemelidirler.

Anne - babalar çocukları arasında ayırım, ayrıcalık yapmamalı, şefkat, sevgi, merhamet'te adil olmalıdırlar...

Vesselam

Yaklaşık 30 yılını "Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi" alanına teksif eden Marmara Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. HALİS AYHAN'ın yayınlanmış bazı kitapları da şunlardır;

- 1) "İslamiyetin Eğitime Getirdiği Değerler", amla Yayınevi, İstanbul
- 2) "Eğitim Bilimine Giriş" Şule Yayınları , İstanbul
- 3) "Din Eğitimi ve Öğretim" M.Ü İlahiyat Fak. Vakfı Yayınları, İstanbul

SÖYLEYECEK SÖZÜ OLMAK

Hayri BOSTAN

İçinde yaşadığımız topluma bir şeyler söyleyebilmek, okunmaya değer bir şeyler yazabilmek için şüphesiz öncelikle kendimize yeterli hâle gelebilmemiz gerekir. Bu da yetmez, fazlası olmalı ki başkalarına verebilelim.

Kendimize yeterli olup olmadığımızı, başkalarına da birşeyler aktarma durumunda bulunup bulunmadığımızı nasıl bilebiliriz? Ülkemiz koşullarında aldığımız eğitim, yarım yamalak sürdürdüğümüz (ya da çoktan terk ettiğimiz) okuma, kendimizi yenileme durumumuzu göz önüne aldığımızda cesaretimiz kırılıyor, fazla bir şey söyleme hakkını belki göremiyoruz kendimizde.

Ama biz ister söyleyelim, ister susalım, ister yazalım, ister bundan kaçınalım, hiçbir şey değişmiyor. “Ağzı olan konuşuyor.”, eline kalem geçiren, ha babam, de babam yazıyor. O halde çok ince eleyip sık dokumasak da olur deyip cesaretimizi artırıyoruz.

Bizim de gerektiği yerde, gerektiği ya da sınırlarını belirleyebildiğimiz ölçüde yazmamız gerekiyor. Söylediklerimizin ya da yazdıklarımızın nitelikli olabilmesi için de gerekeni yapmaya çalışmalıyız.

Nitelikli söz söyleyebilmek ya da yazı yazabilmek için öncelikle nitelikli bir okuma alışkanlığımızın olması gerek ve bu alışkanlık yaşadıkça hiç aksamadan sürmeli, hayatımızın bir parçası olmalı. Dünyamızı tanıyabilmek çevrimizde olup biteni anlamak için sadece televizyon izliyor, gazete başlıklarına göz atıyorsak asla bir niteliğe ulaşamayacağımızı anlamalıyız, kabul etmeliyiz.

Nitelikli konuşunca yada yazınca daha çok etkili olacağımız hayaline de kapılmamalıyız. Niteliksizleştirilmiş, basitleştirilmiş bir toplumda nitelikli hiçbir şeyin öne çıkması mümkün değildir. Ne

yazının, ne şiirin, ne romanın, ne müziğin, ne mimarının, ne kentin, ne çevrenin, ne politikacının, ne gazetecinin, işçinin, işverenin, müşterinin, esnafın... hiç bir şeyin. Niteliğe tâlip olanların niteliğin kabul görmesini beklememeyi göze alması gerek en başta.

Bu tamamen bir tercih meselesi. Hayatta önemli olanın, en azından bizim için önemli olanın ne olduğunu iyice düşünüp, onun için yaşamayı, onun uğrunda bir şeyler yapmayı, bir şeylerden vazgeçmeyi göze alabilmeliyiz öncelikle. Kendimizle barışık olabilmemiz, iç barışıklığımızı sağlamamız açısından bunun önemli olduğunu sanıyorum.

Hayatı gecelere, gecelerde geç vakitlere endeksli olanlar için sabahın o güzelim aydınlığı, günün en verimli vakti ‘sabahın körü’ oluverir ve dilimize yerleşir hissettirmeden. Telefonların, faksların sağladığı mekanik imkân biz mektuplaşmanın sıcaklığından, bir mektup yada tebriğin taşıyacağı sevgiden, mutluluktan, sıcaklıktan, soyluluktan nasıl da yoksun eder de hiç farkında bile olmayız.

Hayatımızın her aşamasında sahip olmak için didindiğimiz, sonra markasını, modelini ve konforunu yükseltmek için uğraştığımız arabalarımız, Hayatımızı ne kadar da kolaylaştırdığını düşündüğümüz cep telefonlarımız. Yazlıklar, kışlıklar, devre-mülkler; beş yıldızlı otellerde hep ihtiyaçtır artık. Hayatımızın neredeyse olmazsa olmazlar akrabaya, arkadaşına, dostu ihtiyacımız yoktur artık. En iyisi bayramlarda bir yerlere kaçmak daha mutlu edici davranış biçimleri gibi algılanır oldu. Aslında farkındayızdır bunun böyle olmadığını. Değilsen bile çok çabuk fark edeceğimiz bütün bunların asla dostlukların, paylaşmanın yerini dolduramayacağını.

Mutluluklarımızı da, acılarımızı da yalnız, yapayalnız tattığımızda yanlıştın nerede olduğunu ister istemez düşünecek, fark edeceğiz. Ama bu bir şey değiştirmeyecek. Yalnızlık, burukluk, özlem ve küskünlükten başka bir şey vermeyecek bize bunu fark etmiş olmamız.

İnsanın toplum içinde en çok gereksinim duyduğu şey sevilme ve sayılmaktır sanırım. Sevgi de, saygı da bağışlanamaz sadece kazanılabilir. Sevginin lâfı çok edilmesine karşın nedense toplumda sevgiyi hakim kılamıyoruz. Sevginin, saygının en çok lafını edenler bazen kin ve nefretin, kamplaşmanın, çatışmanın en çok körükleyicileri olabilmekteler. Oysa sevilmenin yolu sevmek, sayılmanın yolu saymak, hoş görülmenin yolu hoş görmek değil midir? Sevgi, uğrunda bir şeyler yapıldığı ölçüde anlam kazanır. Bencilliklerden, behimi arzulardan arınmak yada onlara hakim olmak gerek. Tek başına tüketmek yerine paylaşmada aramak biraz da mutluluğu. Ne kadar çok tüketilirse, ne kadar tek başına tüketilirse, tıknılırsa o kadar çok nasipleneceklerini sanırlar bazıları mutluluktan.

Ve insanlar mutluluğu bir türlü bulamıyorlar. Ona bir türlü ulaşamıyorlar. Sahip oldukça daha çok istiyorlar. Hiç bitmiyor şikayetleri, arzuları. Hiç bitmiyor yakınmaları. Şükür nedir bilmiyorlar artık insanlar. Şükür “Ya Rabbi, şükür”den ibaret sanıyor şükür bildiğini sananlar.

Afâkî konularda boğuluyor, afâkî sorunları tartışmalarda tüketiyoruz. Böylece kendi küçük dünyamızda yapabileceğimiz ‘güzel işler’e ne zamanımız kalıyor, ne gücümüz.

O kadar boğuluyoruz ki ayrıntılarda, ha deyince uzanıp dokunabileceğimiz güzellikleri fark edemiyoruz bile. Bir hastayı ziyaret etmenin, birisinin sıkıntısını gidirmenin, ufak da olsa bir hediyeyle dostumuzu sevindirmenin, bir mektuba

içimizi döküp sevgi dolu sıcaklığımızı bir yakınımıza iletmenin, oturup iki satır yazarak sevgimizi ve ilgimizi bir yakınımızla paylaşmanın, eski dostumuzu yada akrabamızı, hiçbir işimiz düşmeden, hiçbir çıkarımız olmadan arayıp sormanın bize sağlayacağı mutlulukları başka hangi ardına düşüğümüz, kavgasını ettiğimiz, gecemizi gündüzümüzü fedâ ettiğimiz şey verebilir?

Biz Müslümanlar iki dünya mutluluğunu istiyoruz. Ebedi, sonsuz mutluluğu istiyoruz. Cenneti istiyoruz. Rabbimizin hoşnutluğunu istiyoruz. Bunları istemek elbette hakkımız. Ama sadece istemek şüphesiz yetmez. Birer mü’min olarak sevgiyi, mutluluğu dünyada ne kadar yakalayabiliyorsak, yaşantımızı cennete ne ölçüde çevirebiliyorsak, bütün davranışlarımız da Rabbimizin hoşnutluğu ne kadar umurumuzdaysa bizim için ancak o kadarı vardır. Gerisi laf.

Bütün peygamberlerin gönderiliş amacı, bütün kutsal kitapların gönderiliş gayesi insanın, şerefine, haysiyetine, insanlık onuruna yaraşır bir dünya için değil midir bir bakıma.

Ayrıntılarda, işin teorik yanında o kadar boğuluyoruz ki, işin özünü kavramaya mecâlimiz kalmıyor. Hayatımız hep teorileri tartışmakla geçiyor. Oysa herkes bilir ki tarih böyle ayrıntılarda boğulmuş nice milyonlarcasına “isimleri unutulmuş, nesilleri kesilmiş” mezar olmuştur. Ama o, asırların ötesinden birer sabah yıldızı gibi parıldayan, çağları aydınlatan Yûnusların, Mevlânaların, Hacı Bektaşların, İbn Arabilerin, Ahmet Yesevîlerin, İmam Rabbânilerin... bu sırrı neye borçlu olduklarını, milyonların içinde bu gibileri farklı kılan inceliğin ne olduğunu en azından anlamaya çalışmak gerekmez mi?

ELMALILI
MUHAMMED HAMDİ YAZIR
 (1878/1942)

Taştan POLAT

Osmanlı devletinin yetiştirdiği son dönem islam âlimleri arasında mümtaz bir yeri olan Elmalı'lı Muhammed Hamdi Yazır, Antalya'nın Elmalı ilçesinde doğdu. Babası Numan Efendi, annesi Fatma hanımdır. İlmiye sınıfına mensup bir aileden gelmektedir. İlk ve orta öğrenimiyle birlikte hafızlığını Elmalı'da tamamlamıştır. Tahsiline devam ettirmek üzere dayısı ile beraber İstanbul'a giden Elmalı'lı, Ayasofya medresesine yerleşerek Beyazıt camiindeki derslere katıldı. Buradaki eğitimini hocası Büyük Hamdi Efendi'den icazet (diploma) alarak tamamladı. Burada okurken isminin hocasının ismiyle karışmaması için kendisine Küçük Hamdi dendi ve bir müddet bu lakapla anılmaya başladı. 1904 yılında girdiği imtihanı başarıyla vererek Müderris (Profesör) oldu. Ayrıca bugünkü anlamda Hukuk Fakültesi olan Mekteb-i Nüvvâb'ı da birincilikle bitirdi. Bunun yanı sıra Hat ve Musiki dersleri almayı ihmal etmedi. Kabiliyeti sonucu bu dallarda da büyük başarı sağladı. İki yıl Beyazıt Medresesinde ders okuttuktan sonra II. Meşrutiyetin ilk meclisine Antalya Mebusu olarak girdi. II. Abdülhamid'in tahttan indirilmesini sağlayan fetvanın kabul edilmesinde önemli derecede etkisi olan Elmalı'lı, bu tavrından dolayı bir hayli eleştiri ve tenkitlere uğramıştır. Elbette ortada yapılan bir yanlışlık ve Abdülhamid'e karşı oynanan oyuna alet olma durumu söz konusudur. Ancak bu eleştiriler yapılırken o günün şartlarını iyi değerlendirmek ve

fetvanın yazılması için yapılan baskı ve dayatmaları, hatta hal fetvası verilmediği takdirde II. Abdülhamid'in öldürüleceği şeklinde yayılan söylentileri de mutlaka dikkate almak gerekmektedir.

Elmalı'lı daha sonra Mekteb-i Nüvvâb ve Mekteb-i Kudât'ta İslam Hukuku, Medresetü-l Mütihazsısîn'de Fıkıh Usulü, Süleymaniye Medresesinde de Mantık dersleri vermeye başladı. İki yıl da huzur derslerine katıldı. 1918 yılında Dâru'l - Hikmeti'l - İslami'nin önce üyeliğine, sonra da başkanlığına tayin edildi. I. Dünya savaşı sonunda ısrarla yapılan teklifler üzerine iki defa Evkaf Nazırı (Vakıflar Bakanı) olarak görev yaptı. Bir süre sonra A'yân Süleymaniye Müderrisliğine yükseltildi.

Cumhuriyetin ilanı üzerine görev yaptığı kurumların kapatılmasıyla açıkta kalan Muhammed Hamdi Yazır, Milli Mücadele döneminde İstanbul hükümetinde görev aldığı iddiasıyla İstiklal mahkemesince gıyabında idama mahkum edildi ve İstanbul'dan Ankara'ya getirildi. Yaklaşık 40 gün tutuklu kaldıktan sonra suçsuz bulunarak serbest bırakıldı ve tekrar İstanbul'a döndü. Camiye gitmenin dışında evinden hiç çıkmayan ve 17 yıl bir nevi inziva hayatı yaşayan Elmalı'lı Muhammed Hamdi Yazır 27 Mayıs 1942 yılında vefat etti. Kabri Sahrây-ı Cedid mezarlığındadır. (Allah'ın rahmet ve mağrifeti üzerine olsun)

Son devrin yetiştirdiği eşine az rastlanan, geniş kültürlü ve islami ilimlere hakkıyla vâkıf olan Elmalılı, özellikle tefsir, fıkıh ve kelam gibi temel islami ilimlerde kendini kabul ettirmiş büyük bir şahsiyettir. Ayrıca felsefi akım ve düşünce sistemlerine yaptığı ilmi eleştirilerle felsefede de bir otorite olduğunu göstermiştir. Pozitif ilimlere büyük önem veren Elmalılı, makale ve eserlerinde bu ilimlerin Müslümanlar için önemi üzerinde durmuş ve pozitif ilimlere hiçbir şekilde engel olunmaması gerektiğini savunmuştur.

Büyük bir islam hukukçusu olmasına rağmen, onu meşhur edip ölümsüz kılan, yazdığı “Hak Dini Kur’an Dili” adlı muazzam tefsiridir. Tefsire başlamadan önce, tefsirin önemi, gâyesi, tefsir yapmanın şartları ve Kur’an’ın başka dillere çevrilmesi gibi konuları açıklayan güzel bir mukaddime yazmıştır. Yine bu arada, tefsirinde takip edeceği esasları da maddeler halinde sıralamıştır.

Elmalılı, daha tefsirinin mukaddimesinde, Kur’an’ın kesinlikle tam bir tercümesinin yapılamayacağını vurgulamış, yapılan çevirilerin hiçbir şekilde Kur’an yerine geçemeyeceğini, bunun yerine meal kelimesi kullanılmasını gerektiğini savunmuştur. Çünkü her çeviri eksiktir ve hatadan beri değildir. Bu sebeple Elmalılı, Türkçe Kur’an kavramına şiddetle karşı çıkmıştır. Bundan dolayıdır ki, yazdığı tefsirin kesinlikle Kur’an ile mukayese edilmemesi ve Kur’an’ın bundan ibaret sayılmaması gerektiğini defalarca ifade etmiştir. Türkçe Kur’an ve Türkçe namaz girişimlerini başlatıldığı o dönemde, Elmalılı’nın bu kesin ve net tavrı, hiç şüphesiz büyük bir önem taşımaktadır. Elmalılı’nın bu çok net ve taviz vermeyen tutumu, Kur’an çevirilerinde yeni bir dönem açılmasını sağlamış ve bundan sonra yapılan çeviriler “meal” olarak isimlendirilmeye başlamıştır. Elmalılı Muhammed Yazır’ın yaklaşık 12 yılda tamamladığı ve “Hak Dini Kur’an Dili” adını verdiği bu kıymetli eser, önceki tefsirlerin bir derlemesi ve kopyası değil,

kendine has uslûbu, ayetlere getirilen yeni yorum ve değişik bakış açılarıyla bu alanda yazılmış orijinal bir eserdir. Ayrıca önceki müfessirlere ait görüşlerden, bir kısmına getirilen eleştiriler, yapılan ilmi açıklama ve tahliller de tefsiri farklı kılan önemli özelliklerdendir. Büyük bir islam hukukçusu da olan Elmalılı’nın, çeşitli ahkam ayetlerinin tefsirinde, zaman, mekân ve toplumun şartlarını dikkate alarak yaptığı yeni yorumlar, ileri sürdüğü görüş ve bunlara getirdiği nakli ve akli deliller, hem konuya olan vukûfiyetini ortaya koymakta hem de esere ayrı bir özellik katmaktadır.

Ömer Nasuhi Bilmen Hoca Elmalılı Tefsiri hakkında, “Türkçe’de benzeri bulunmayan kıymetli bir eserdir. Bizim için bir ilim ve irfan hazinesi sayılmaya her yönüyle layıktır” diyerek takdirlerini belirtmiştir.

Sağlam bir inancın, samimiyetin, büyük araştırma ve çalışmanın mahsulü olan Elmalılı tefsiri, dirayet tefsirleri arasında hak ettiği yeri almış ve en güvenilir, en doyurucu tefsir olarak kabul edilmiştir. Ayrıca ülkemizde en fazla okunan ve istifade edilen tefsir olma özelliğini almış kıymetli bir eserdir.

Elmalılı, ayetlerin tefsirinde zorunlu olmadıkça zahiri mananın dışına çıkmamış, Kur’an’ı ilmin emrine değil ilmi Kur’an’ın emrine vermek suretiyle zamanın pozitif ilimlerinden azami derecede istifade etmiş ve böylece ayetlerin daha sağlıklı ve doğru anlaşılmasını sağlamıştır. Elmalılı’ya göre Kur’an, ilmi gelişmeler ve sosyal şartlar dikkate alınarak her 100 yılda bir mutlaka tefsir edilmelidir. Aksi takdirde insanlar, Kur’an’ın vermek istediği ilahi mesajı anlayamaz ve çeşitli sıkıntılara düşer olurlar.

Bir toplumun; ictimai, ahlaki, ve iktisadi bakımdan gelişmesi, cemaat şuurunun oluşması ve akabinde, sosyal refah ve huzuru sağlayabilmesi ancak Kur’anî esaslara uymakla mümkün olabileceğini söyleyen Elmalılı, aksi halde felaketlerden, zulüm ve haksızlıklardan, anarşi ve terörden kurtulmanın imkansız olacağını

bunun da, cemiyetleri, topyekün helak edeceğini dile getirmiştir. Ayrıca o, islamın tatbik edilmek üzere gönderildiğini vurgulaarak Müslümanları bu konuda uyarmaya çalışmıştır.

Elmalılı ve Tefsiri hakkında 2 doktora tezi hazırlanmış ve bir sempozyum düzenlenmiştir. Bu da bir kitap halinde basılmıştır.

ESERLERİ:

1) Hak Dini Kur'an Dili (Kendisinden yukarı da kısaca bahsedildi). İlk baskı Diyanet İşleri Bakanlığı (D.İ.B) tarafından 9 cilt olarak yayınlanmıştır. Daha sonra bu baskı esas alınarak çeşitli baskılar yapılmıştır. Ayrıca iki ayrı yayınevi tarafından da sadeleştirilmiştir.

2) Metalib ve Mezahib, tahlil ve tenkitli bir şekilde Fransızca'dan çevrilmiş felsefe tarihi kitabıdır.

3) İrşadü'l - Ahlaf - Fi Ahkâmi'l -Evkâf

4) Tamamlayamadığı bir "İslam Hukuk Kamusu" vardır.

5) Ayrıca çeşitli dergilerde yayınlanan makaleleri vardır.

KAYNAKLAR:

1) Hak Dini Kur'an Dili, Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Eser neşriyat 3. Baskı 1917 İstanbul

2) İslam Alimleri, Vehbi Vabbasoğlu, Cihan yayınları 1987 İstanbul

3) İslam Ansiklopedisi, Cilt: II, Türkiye Diyanet Vakfı 1995-Ankara

4) Son Devir Osmanlı Uleması, Cilt: III Sadık Albayrak, Zafer Matbaası 1980 İstanbul

5) II. Kur'an Sempozyumu, Bilgi Vakfı Yayınları, I. Baskı 1996-Ankara

6) Büyük Tefsir Tarihi, Ömer Nasuhi Bilmen, Cilt: II, 1960 - Ankara

ENSAR VAKFI SOHBETLERİDEN

KÜLTÜRÜMÜZDE

MÛSİKİ

Dr. Ali Vasfi KURT

Bulduğum Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerinin hepsinde, Türkiye ile ilgili, en bariz özellik ses, sanatçıların kasetlerinin yaygınlığı oldu. Ben Tunus’da çok buldum. Tunus, Fas, Cezayir ve Mısır gibi Kuzey Afrika ülkelerinin hepsinde Türk ses sanatçıların kasetleri peynir ekmek gibi satılıyor. Keza Suriye, Irak ve Türki Cumhuriyetlerden Azarbecyanda da durum böyle. Hatta çarşılarında, pazarlarında seyyar satıcıların tezgahlarında sesleri sonuna kadar açılmış cihazlarından bangır bangır İbrahim Tatlıses’i dinliyorsunuz. Diğerlerinden de çok var. Mesela; şimdi ismini hatırlayamadığım bir bayan ses sanatçısı da çok seviliyor Araplarca. Ama özellikle İbo, belki Türkiye’de olduğu kadar biliniyor ve seviliyor oralarda

Bunun en önemli sebebi sanıyorum ses yapısının uygunluğunda yatıyor. Ben buna “Harran Sesi” diyorum. Bu coğrafyaların kültür merkezi Harran imiş. Harran’ın diğer kültür özellikleri kadar “ses” ve “tını” kültürü de ortaklaşa özellikler gösteriyor bu geniş coğrafyada. Mesela İbo’nun bir “Sabuha”sı vardı. Onun “Sabuha” deyişinde meydana çıkan vurgu ve titreşim tam bir “Harran” özelliği taşıyor. Arapların ses yapısına çok uygun olan bu ses ve vurgu ortaklaşa ilgi alanının meydana gelmesinde en önemli amil.

Ses; beşduyunun derece olarak en üst düzeyinde olanıdır. Bugün bizlerin biraz ilgi alanının dışında kalan ses olgusunun

üzerinde durulması gerekiyor. Bakın çok eski değil, bundan 30-40 yıl önce ses ve musiki otoritelerinin hepsi din ve diyanet ehliydi. Hafızdı. Camiler’de imam veya müezzindi. Alın Münir Nurettin’i, alın Saadettin Kaynak’ı, alın Arif Sami Tokeri, alın şunu alın bunu, hepsi hafız idi. Camilerde okunan ezanlar, Kur’an-ı Kerimler, naatlar, ilahiler, makamdan makama, usulden usule geçen bir musiki ziyafeti olurdu. Sese ve musikiye aşına ve erbab olanlar bir halka oluştururdu. Ses insanların sadece ruhuna hitap etmekle, hüznünü, hasretini, sevgisini ifade etmekle kalmaz terbiye ve terakkilerine de vesile olurdu. Ezan’ın hangi vakitte hangi makamdan okunacağı bilinir, hangi makamdan hangi makama ve usule geçileceği bilinir, İmam’ın okuduğu kıraattan sonra müezzinin tesbihatı hangi makamdan yapacağı bilinir ve bütün bunlara riayet edilirdi. Bir teravih namazında imam “SemiAllahu limen hamide” dedikten sonra müezzin “Rabbena ve lekel hamd”ı o kadar uygun ve güzel söyler ki cemaattan biri namazdan olduğunu unutarak döner ve eliyle parmaklarını birleştirip “mükemmel, harika, olağanüstü” anlamana gelen hareketi yapar. Bu adamın namazının bozulup bozulmadığı değil söz konusu olan. Bu adamın sese ve musikiye olan aşkı ve muhabbeti.

Ses denince; sesin insana tesirinin Fiziki olduğunu söyler Elmalı Hamdi efendi. Hz. Davut’un sesindeki mucizeyi

unutmamalıydık. İnsan hayatında sesin önemini gözardı etmemeliydik demeye çalışıyorum. Tabii her şeyde olduğu gibi bu konuda da yüzyılların birikimi olan kültürün tahribi ve kaybı da geliyor insanın aklına. Mesela Kur'an-ı Kerim'in okunuşunda önde gelen isimlere bakın. Merhum Abdüssamet'in CD'lere çekilmiş hatm-i şerifleri var. Bakıyorsunuz bir suredeki okuma kudreti diğerinde yok. Sesin kudret-i ilahi ile olan bağlantısı da ayrıca dikkatlerin teksif edilmesi gereken bir başka nokta.

Bugün artık ses sanatçıları seslerinden daha çok diğer özellikleriyle tanınıyor. Sonra da bundan yakınıyorlar. Cumhuriyet'in ilk yıllarında yapılan batılılaşma hareketinin uzantısı olarak

musikiye getirilen eski - yeni veya doğu - batı ayırımı da tabii bir ayırım değil. Mesela Halide Edip Hanımın "Sinekli Bakkal"ında böyle bir diyalog geçer. Türk müziğinin insanı çözen, gevşeten, çürüten bir yapısı olduğu halbuki klasik batı müziğinin dinamik, hareketli ve çok sesliliğinden kaynaklanan bir aksi yerde duruşu olduğu tezleri konuşurur. Halbuki müzik müziktir. Şimdi mesela Beethoven'in sekizinci senfonisindeki ritim ile "Ey Gül-i bağ-ı eda / oldum sana müptela"daki ritme bakın. Ne farkları var birbirinden ?

Bu hataya düşüp islami olan müzik olmayan müzik ayırımı özde aynı yanlışın bir tekrarı olacaktır.

KÜLTÜR GÜLDÜR

Mimar Mustafa SOYDABAŞ

Kültür, bir topluluğun bütün fertlerinin sahip olduğu maddi ve manevi değerlerin bütünüdür. Ona şahsiyetini veren onu diğer topluluklardan ayıran, ona kendine has kimliğini kazandıran öz varlıklardır.

Demek ki kültür “Medeniyet” denilen ve tüm insanlığın ortak değeri olan ilmi, sosyal ve genellikle maddi ve teknik değerlerden farklıdır.

Bir milletin ilimdeki ve fendeki bütün üstünlüğüne, iktisaden ve içtimaen refah ve kalkınmasına rağmen varlığını koruyabilmesi ve devamının sağlanması, Dünya milletleri içerisinde şahsiyetini, öz kimliğini koruyabilmesi için birtakım manevi değerlere de sahip olması yani kendi öz kültürünü bütün özellikleriyle tanıyabilmesine, benimsemesine gereği gibi korumasına, kaynağına bağlı olarak kendi orijinalliyi içerisinde geliştirme şuuruna sahip olmasına bağlıdır.

Elbetteki kültür doğduğu ve ilk devrelerde aldığı şekilde ilelebet kalması düşünülemez. Böyle bir saplantıya düşmek ilerlemeyi ve gelişmeyi reddetmek olur. Doğmak ve ölmek aynı zaman diliminde yaşanmış olacaktır. Ancak gelişme; kaynağı unutmamak ve özden ayrılmamakla olmalıdır. Kaynağın ve özün unutulması yani tarihten koparılacak başka bir kültürün egemenliği altına girmek olur.

Kültürün devamlılığının sağlanması da iki önemli husus vardır. Bunlardan birincisi geçmiş tecrübeye saygı ve onun öğretilerinde güncel şartlar içerisinde nasıl çözümler getirdiğine bakmak, ikincisi

gündeme gelen çözümün gelecek karşısında sorumluluk payı olduğunu unutmamaktır. Yapılan her şey geçmişe bağlı, geleceğe uyumlu olmalıdır.

Milli birliğin unsurları olan kültür değerleri ana başlıklarla; Din, dil, edebiyat, tarih, folklor, sanat, adet ve ananeler, müşterek idealler düşünce ve duygulardır.

Bu değerlerin her biri başlı başına birer inceleme konusudur ki, bu ana başlıklardan kendi içerisinde bölümlere ayrılmaktadır. Tüm milli değerler müstakil araştırma ve yaşama konusudur.

Sanat bir millete ve hatta bazen milletler ve kavimler gurubuna çekici güç olan ve damga vuran bir temel kültür koludur.

Ülkemizde kültürün bütün kollarında olduğu gibi sanatın da kendi iç bölümlerinde üç ana kaynağın izi görülmektedir. Bu kaynaklar, eski çağlardan beri yaşanan kültür ve medeniyetler, islam öncesi Orta Asya Türk kaynağı ve İslam kaynağıdır.

Bugün bütün dünya ilim ve sanat alemince varlığı, müstakil kimliği, üstünlüğü, kabul edilen, ihtiva ettiği dallar içinde ve arasında motif, şekil, renk ve kompozisyon zenginliği hayranlıkla karşılanan Anadolu Türk-islam sanatı ile ilgili bazı ipuçları vermeyi ve kaynağın özü hakkında kısa bir takdim yapmayı arzuluyoruz.

Rabbimiz Mülk süresinin başlangıcında “**Rahman olan Allah’ın yarattıklarında bir düzensizlik göremezsin**” diyerek tertibe dikkatimizi çekiyor. “**Haydi çevir**

gözünü bak, bir kusur görebilir misin?” diyerek bizleri, tefekküre yönlendiriyor. Cemal sıfatının sahibi olarak güzellikleri işaret ediyor ve bizlerden de güzellikler istiyor. Allah’ın sanatlarını tefekkürün bu yolun en önemli kapılarından biri olduğunu bizlere talim ediyor.

Peygamberimiz (A.S.) bir cenaze merasiminde kabrin düzgün kazılmadığını görebildiğini söyleyerek bunun düzeltilmesini isteyince, Birisi “Ya Resulallah, bu ölüyü rahatsız mı eder?” diye sordu. Peygamberimiz (A.S.) da “ Böyle şeyler ölüyü ne sıkar nede rahatlık verir. Fakat bu, sağ olanların gözlerine güzel görünmek içindir.” diye buyurdu.

İşte Türk-İslam kültürü Kur’an ve sünnet çerçevesi içinde şekillenmiş, çok farklı kültür ve toplumsal katmanları aynı ideal altında toplama iradesini göstermiş, iktidarını bütün alanlarda olduğu gibi tüm sanat dallarında da kabul ettirmiştir.

İslam’ın emrettiği ruh hallerine aykırı olanın İslam’a da aykırı olduğu bilinciyle hareket ediliyordu. İnancın tavsiye ettiği sadelik, sükunet, tevazu, vakar sanatkarın sanatında ön plana çıkıyordu.

Eserlerde ölçülü bir sadelik tercih edilmiştir. Düzgün kesme taştan yapılan eserler ekonomik refahı adeta gizlemişlerdir. Dış görünüşte kuvvet gösterisinden kaçınan sade yapıların iç dünyasına girildiğinde vitraylar, seramikler gibi iç tezyinatın en mükemmel örnekleri görülür. Bu müniminde olması gereken dış görünüşteki sadelik ile iç ruhi zenginliğin yapılarında ifade edilmiş şeklidir.

Türk-İslam mimari eserlerinde her şeyden önce eserin pratik bir ihtiyaca cevap vermesi ön plana alınmıştır. Bunun içindir ki sırf meydanları süslemek için anıt yapılmazdı. Elbette yapılan bir caminin, hamamın hatta çeşmenin estetik değeri vardır. Fakat bu hiçbir zaman fonksiyonun önüne geçmez. Bahçeler bile şimdiki parklar gibi olmayıp onlara ilaveten meyveli ağaçlarında bulunduğu yeşil alanlardır.

Tezyini sanatlarda motifleri gerçeklerden uzak şekillerde çizmek ilave zamana ve masrafa mal olmaz. Mimaride ise gerçeklerden uzaklaşmak fantaziye ve mübalağaya kaçmak demektir. Bu ise hem ilave masrafa hem de zaman kaybına sebep olur. Böyle bir şey, İslam’ın ”**gösteriş yapmayınız ve mallarınızı saçıp savurmayınız, israf etmeyiniz**“ şeklindeki emirlerine aykırıdır. Bunu bilen İslam mimar ve ustası eserlerini mantık kaidelerine uygun yapmaya özen gösterir. Esere ihtişam kazandırmak amacı ile teknik ve kullanım açısından fonksiyonu bulunmayan mübalağalı unsurları kullanmaz.

İslam şehirlerinde, kendinden sonra gelecek nesillerin hayatına tahakküm edecek, onların hayatını tamamen donduracak şekilde kalıcı yapıların yapılmamasına özen gösterilmiştir. Şehrin gelişmesinde hakim irade olmadığı gibi kendiliğinden oluşmuş bir güzellik ön plandadır. Bu da insanların birbirlerine karşı olan saygı ve sevgiye, kul hakkına riayet ettiği gibi şehir hakkına da dikkat ettiğindedir.

Şehirlerde ticari değeri yüksek gayri menkuller vakıflara mal edilmiştir. Böylece şehrin sağlık, eğitim, sosyal yardımlaşma gibi hizmetlerini vakıflar vasıtasıyla sağlanması, şehrin varlığından doğan artı değeri tekrar şehirlilere döndürmüş oluyordu. Amaç dünyayı tahrip etmeden güzelliğine güzellik katmaktı. Toprağın Allah’a ait olduğu bilincindeydiler. Emaneti bir sonra ki nesle özünü koruyarak teslim etme kaygısındaydılar.

Allah’ın yarattığı dünyanın, güzelliğini idrak etmeyen, kendisini bu dünyayı güzelleştirmekle yükümlü saymayan, toprağı kısa vadeli çıkar ve talan aracı olarak gören nesiller tarafından kirletildiği 20. asırda, ne gariptir ki 1992 yılında ki Rio de Janeiro da toplanan ve 21. Yüzyıl gündemi başlığıyla çevrenin kalkınmadan ayrı ele alınmayacağı “Sürdürülebilir kalkınma” ve karar almada çoğulcu

katılımın sağlanma esasına dayanan “Ortaklaşa çözüm” kavramları, yani Dünya’nın istikbal düşüncesini bu toplum mazide yaşamış, eskiyi silmek sevdasıyla da o güzel mazi tümüyle karalanmaktan kurtulamamıştır.

Bakınız 1830’larda Türkiye’ye gelen Lamartine “Burası cennet” diyor ve ekliyor. “Bu ülkenin iki özelliği var bir tanesi temiz diğeri de güzel olmasıdır.”

Ziya paşa ise kültürün özünün İslam olduğu bilincinden uzak Fransa’ya gidip döndüğünde “Diyar-ı Küfürde kaşaneler, Diyar-ı İslam’da viraneler gördüm” diyor.

Meşhur Fransız Mimar Le Corbusier İstanbul’da çizdiği resimler ve getirdiği çözümlerle 20. asrın mimarisine damgasını vururken Osmanlı ileri gelenleri Türk-İslam kıymetler hazinesinin farkında olamıyor.

Sanatta saldırganlığı, gürültüyü bilinci yok eden bir etkileme mekanizmasını tercih etmek, alaturkaya Bethoven Barok musikisindeki taşkınlığı tercih etmek kavmin yok olmasına giden yolun başlangıç olarak görülmelidir. Çünkü bu ortayol olan İslam’dan ve onun ahlaki yapılanmasından uzaklaşmak olur ki kavmin şirke düşmesidir. Ve helak sebeplerinden olabilir. Toplumun mizacının, ruh halinin bozulması yozlaşmaya sebep olur ki kültürel dejenerasyon bala katılan sirke gibi olacaktır.

Sanatta bugün bizlerin kendi kültür yabancıliğimize karşılık mazimizdeki yabancı kültüre gösterdiğimiz değer farkına bir bakalım. Hz. Ömer (R.A.)’ın İran üzerine gönderdiği ordunun başkomutanı Sa’d ibni Vakkas Kadisiye savaşından sonra Sasanilerin başşehri

Medain’e girip sarayda ki eyvanda namaz kılmış, buradaki resimlere dokunmamıştır. Sa’d ibni Vakkas’ın bu tutumunun sebebi bunları put olarak değil, tarihi eser olarak mütalaa etmesidir. Bu olay ile Fatih’in İstanbul’u fethettikten sonra içindeki resimleri tahrip etmeden Ayasofya’yı mabet yapması arasındaki benzerlik açık olup aradan o kadar zaman geçtiği halde Müslümanların sanat eserine bakış açısında herhangi bir değişiklik olmadığını gösteren en önemli olaylardandır. Bu da farklı kültürleri, siyasi otoritenin gücü ile yok etme arzusunda olunmadığının en güzel örneklerindendir. Bugün ise aynı milletin çocukları dünlerini tahrip için ellerinden geleni yapıyorlar.

Milletleri millet yapan ve yaşatan unsurların başında onların dini ve milli bakımdan kıymet kazanmış inançları ve ahlakileşmiş gelenekleri gelir.Cemiyetin fertleri için daima kuvvet alma ve gurur duyma kaynağını teşkil eden bu mefhumlar titizlikle muhafaza edilmesi gereken ilahi emanetlerdendir. Her ne surette olursa olsun, bunları yıpratılması yahut olmasa da olur düşüncesiyle ihmale uğratılması netice itibariyle cemiyeti çöküntüye sürükler. İsterse o cemiyet maddi medeniyetin en üstün seviyesinde olsun sonuç değişmez.

Bizler yalnızca iman ve ahlak bakımından değil, medeniyetle birlikte kültür ve sanat alanında da diğer toplumlardan ileri olmak zorundayız.

Kültür Gül’dür.

Bu bereketli topraklarda, Türk-İslam kültürünün tekrar ve eski ihtişamıyla hayat bulması, bu gülün kokusunun tüm Dünya üzerinde duyulması ancak bizlerin maziyi tanıyarak geleceğe yürümemizle olacaktır.

KILIÇLA OKUNAN HUTBE

Mücahit ÇAM

Anadolu'nun nerdeyse bütün şehirlerine hakim karakteristik özellik; eski ile yeni arasındaki yükseklik farkıdır. Şehirler modernleştikçe yerleşim merkezleri aşağılara doğru inmiş, daha tarihi daha eski olan mahaller yukarılarda kalmıştır.

Ecdad, şehirlerini coğrafyaya hakim tepelerin üzerinde inşa etmiş.

Bakarsınız, küçük şirin yapılar yüksek tepelerin üzerinde size gülümsemektedir. Birbirinin içine girmiş, arkada kalanın bütün görüş açısını kapatmış böylece insanları dar ve karanlık mekamlara mahpus etmiş yapılar yerine önü ve ufku açık, küçük ferah yapıların kalıntıları zamandan uzakta kaldığı kadar mekandan da uzaktadır.

İzmit önceleri “Bağçeşme” civarında kurulu imiş. Bağçeşme'ye doğru tırmandıkça rüzgar bir başka esmeye başlar. Sağa doğru dönün. Tarihin nefesini hissedeceğiniz bir dar sokağa gireceksiniz. İlerleyin. Başınızı kaldırıp bakarsanız körfezin muhteşem manzarasıyla karşılaşacaksınız. Deniz, ağaçlar ve binaların çatıları. Biraz ilerde Orhan Camii'ni göreceksiniz. Batı tarafında mermere kazılı tuğranın belki altın olduğu için belki bir başka nedenle kazandıktan sonra kalan izleri mahzun Cami' ye doğru gözyaşı dökmetedir.

Aşıkpaşa'nın kitabında İzmit'in alınışından söz ederken “Kiliseleri mescid itdi ve bir kiliseyi dahi medrese itdi, şimdi dahi medresedir”, yine Ch. Texier'in de “İzmit'in en eski camii Sultan Orhan tarafından değiştirilen bir rum kilisesidir” dediği Cami işte burasıdır.

Orhan Gazi dönemi camilerinden olan ve O'nun adıyla anılan Orhan Camii; İzmit'in en yüksek tepesine inşa edilmiştir. İç kale içindedir. 15,40 x 20,85 boyutundadır. 1.10 m. kalınlığında moloz taşı duvarlar ahşap çatı ile örtülüdür. Kiliseden çevrilmiştir.

Kayıtlardan Orhan Gazi adına olmasına rağmen, Sultan Mecit zamanında yapılan onarım kitabesinde Süleyman Paşa adına gösterilmiştir. Buna benzer bir karışıklık Kandıra'da da vardır. Bunu Osmanlılar'ın Orhan Gazi ile oğlu Süleyman Paşa arasında bir ayırım yapmadığı şeklinde yorumlayanlar olmuştur.

İzmit'teki Türk dönemine ait en eski yapı olan bu caminin kargir kısmına 1843 yılında yapılan onarımla ahşap son cemaat mahalli ile hünkar mahfili eklenmiştir.

Bu onarım sırasında ilk dönemine göre başka değişiklikler de yapılmıştır. Harem pencerelerinin üst kısımları boşaltılmış, kemerli uzun pencereler yapılmıştır. Kible duvarındaki iki pencere kapatılmıştır. Bu pencerelerden bir tanesi mahfil döşemesine rastladığından bozulmamış diğeri ise özelliğini yitirmiştir. Yine onarım sırasında ampir üsluba sokmak çabasıyla cami ana kapısının tekdüze mermer basık kemeri düz lento haline getirilmiştir Gerek dışarda gerekse içerdeki direk başlıkları silmelerle, ahşap kubbedeki süsleme tamamen ampir üsluba sokulmuştur. Bu nedenle ilk özelliği kalmamıştır.

Orhan Camii'nin duvarında süslü hatla yazılmış şöyle bir yazı var:

Fatih-i İzmid Süleyman Paşa bin Orhan ve Fatih-i Hereke ve Fatih-i Aydos ve Fatih-i Kocaeli Sancağı / Sene : 728 / Bina-i Cami-i Şerif ve Medrese Sene : 733 / İzmid

Çuha Fabrika-i Hümayunundan asakir-i şahanelen İsmail Tosun bin Musa bey kulları. 13.Nisan.1314 (1898)

Orhan Camii'nin içinde bu teknik ayrıntıların hiçbirinin farkına varmadan bulunursunuz. Çünkü ayrıntılardan daha öncelikli duygu geçmişle bugün arasında gidip gelen heyecandır. Bin yıllık bir yapının içinde bulunmanın, nice insanların bu duvarların arasında ve bu çatının altında aynı amaçla bulunduğunu düşünürsünüz. Zaman ve mekanın insan düşüncesindeki veya duygularındaki belirleyiciliğini hissedersiniz.

Eğer günlerden Cuma vakitlerden Cuma namazı vakti ise sizi zaman dehlizinin

içinden geçmişe götürecek bir hadiseyi daha yaşamaya hazır olun. İç ezan okunurken İmam yerinden yavaşca kalkar, minberin perdesini aralar, ilk basamakda durup, ellerini kaldırır dua eder, sağ ayağıyla ilk basamağa yönelir. Ve elinde bir kılıç vardır. Kılıç tıpkı cami gibi tarihin derinliklerinden gelmektedir. İmam hutbe boyunca kılıcı elinde taşır

Bin yıllık Orhan Camii'nin bin yıllık geleneğidir hutbenin kılıçla okunması. Ve siz hutbeyi dinlerken; Sultan Orhan'ı, onların Anadolu'yu yurt yapan aşkını görür gibi olursunuz namaz boyunca.

KENDİ MUHTAÇ İKEN BAŞKALARINA İKRAM EDECEK KADAR CÖMERT OLAN

AHİLER

Mustafa SARIGÜL

Her toplumda bireyler bir meslek sahibi olmak, statü kazanmak istemişlerdir. Bunu da, eğitim düzeyi belirlediği için, fertlerin belli bir seviyede eğitim görmesi esastır. Çünkü bu eğitimden sadece kendisi değil, aynı zamanda çevresi ve içinde bulunduğu toplum da yarar görür.

Bu genel çerçeve içerisinde genel ve mesleki eğitimin bir bütünlük içinde ele alınması halinde ortak amaç, ferdi geleceğe hazırlamada öğrenme ortamının sağlanması, bilgi becerilerin geliştirilmesi ve istenilen toplumsal hedeflerin oluşturulmasıdır.

Bireyin eğitimi; özellikle mesleki eğitiminde gerekli olan bilgi ve beceriler, ancak ilgili öğretim kurumları tarafından kazandırılmaktadır. Nitekim, ülkemizde meslek eğitimi, ilk kez bir sistem halinde XIII. Yüzyılda yaygın eğitim kurumu olarak ahilikle başlamış ve örgün meslek-sanat okullarının açıldığı 1860'lı yıllara kadar sürmüştür.

Sanatkarların, tüccarların, XIII. Yüzyılda etrafında toplandıkları Ahi teşkilatında esaslı bir disiplin ve çalışma düzeni hakimdi. Karşılıklı sevgi, saygı ve dürüstlük prensipleri üzerine kurulu olan Ahi Birliği, 13. Yüzyıldan 18. Yüzyıla kadar meslek ehlinin yetişmesini sağlayan sosyal, ekonomik ve kültürel Fonksiyonu yanında sosyal güce de sahipti.

Ahilik, esnaf, usta ve tüccarlar arasında dayanışma, birlik beraberlik esasına dayalı, doğruluk ve dürüstlük prensiplerine bağlı olup, ayrıca eğitim görülmesini hedefleyen bir teşkilattır. Tarihçi Ali Çelebi, Ahi Evran'ın önce Saadeddin Konevinin çömezi olduğuna, sonradan Denizli'de

bahçıvanlık yaptığına ve bir süre de Kayseri'de yaşadından sonra Kırşehir'de öldüğüne işaret etmektedir.

Ahi Evran, özel mesleği olan deri işçiliğinde ve ayrıca teşkilatçılıkta da oldukça becerikliydi. Böylelikle esnaf ve sanatkarı uzun zaman bir çatı altında tutmaya muvaffak olmuştur. Nasıl ki, Hz. İbrahim Peygamber tuzcuların, Hz. Adem Peygamber ekmekçilerin, Hz. Şit Peygamber çuhacıların, Hz. Nuh Peygamber gemici ve marangozların, İdris Peygamber terzilerin, Hz. Davut Peygamber de demircilerin piri ise Ahi Evran da ahilerin piridir.

Esnaf Birliklerinin merkezi Kırşehir olmuş ve Ahi Evran'ın hedefleri yüzyıllar boyu Anadolu ve Rumeli'de esnafın birliğini temsil etmiştir. Ahi teşkilatı, dağınık ve sürekli geçim sıkıntısı çeken 13. Yüzyıl Anadolu Türklerini sanat ve ticarete yönlendirerek organize etmiş, sanat ve esnaf birliklerini kurmuş, gençlerin de askeri eğitim kazanmalarını sağlamıştır.

Ahilikte genel eğitimle, meslek eğitimi bir bütünlük içerisinde ele alınarak uygulanmaktadır. Bu da iş dışında ve iş başında eğitim olmak üzere gelenekselleşmiştir.

Terbiye ocağı adı verilen yerlerde ahi yada emir denilen öğretmen kişilerce, teşkilata yeni giren gençlere okuma yazma öğretilir, dini ve ilmi bilgiler verilerek törenlerde dinin esasları, edebiyat, Kur'an okuma, Türkçe ve Arapça'dan başka güzel yazı yazma, musiki dersleri okutulur, terbiye, temizlik ve birliği geleceği hakkında bilgilerin yanı sıra askerlikle ilgili bilgiler de verilir.

İş başında verilen eğitimle, çarşı pazar gibi yerlerdeki esnaf ve sanatkarlar da, dükkanlarını zamanında açıp kapatma, dürüst çalışma, üretimi arttırma, çırakları iyi yetiştirme gibi davranışların geliştirilmesi hedeflenmektedir. Ahilikte ehliyet derecelerini elde etmenin belirli ölçüleri vardır. Gösterilen ölçüye uymayan herhangi bir dereceye sahiplenme imkanı yoktur. Bu dereceler çırak, kalfa ve üstadtır.

Kendisine bir yol atası ile iki de yol kardeşi bularak bir ustanın yanına çırak olarak giren genç, o yere bağlanmış sayılırdı. Yerini keyfi olarak terk eden çırağın başka bir yerde çalışması mümkün değildi. Ustası, çırağın yetişmesi için elinden gelen her türlü şeyi yapabileceği gibi bir takım sorumlulukları da yüklenmiş sayılırdı.

İki yıl ücretsiz olarak bir ustanın yanında yamaklık eden çocuklar, özel bir törenle çıraklığa yükseltilebilirlerdi. Yapılacak bu törene, çırağın babası-velisi, ustası, kalfaları sabah namazını müteakip esnaf başkanının dükkanında bir araya gelirlerdi. Ustası çırağının kabiliyeti ve işine bağlılığı hakkında açıklamalarda bulunduktan sonra velisi de esnaf vakfına bakır bir kap hediye ederdi. Esnaf Başkanı çırağa, ustasına, kalfalarına ve ailesine itaat etmesini ve yalandan kaçınarak dürüst davranmasını tavsiye eder, kendisine usta ücreti tayin ederdi. Hak ettiği bu ücretin 2 haftalığı ustası tarafından Esnaf Vakıf Sandığına terfi harcı olarak yatırılırdı.

Ahilikte, ikinci rütbe olan kalfalık süresi 6 aydır. Ancak kalfalar vakti gelince iş kurmaya yeter parayı temin edemedikleri için bu süre çok kere uzayabilmektedir. Arada bir de olsa, bu gibi kalfalar, ustaları veya cemiyetin önde gelenleri, yiğit başları tarafından yardım edilmek suretiyle vaktinde kalfalık derecesini elde edebilmektedirler.

Ehliyet derecelerinden birinden diğerine geçiş törenlerle olurdu. Bu törenlerde derece alan kimselere tuzlu su içirmek, peştamal kuşatmak adetti.

Bu törenlerin eğitici ve birleştirici fonksiyonu olduğuna inanıldığından yüzyıllar boyu sürdürülmüştür. Bu törenlerde usta, yeni usta adayının sırtını sıvazlayarak şöyle derdi:

“Taşı tut altın olsun, Allah seni iki cihanda aziz etsin, tuttuğun işten hayır gör, Allah rızkını bol etsin, yoksulluk göstermesin, sıkıntı çektirmesin. Bilginlerin dediklerini esnaf başkanlarının nasihatlarını, benim söz lerimi tutmazsan, ana baba, öğretmen, usta hakkına riayet etmezsen, halka zulüm edersen, kafir ve yetim hakkı yersen, Hülasa Allah’ın yasaklarından sakınmazsan, yirmi tırnağın ahirette boynuna çengel olsun” Usta bundan sonra, kalfasının belindeki kalfalık peştamalı çıkararak, yerine kendi eliyle ona ustalık peştamalı kuşatırdı. Ardından dua edildikten sonra yeni usta oradakilerin elini öperdi.

Çok uzun bir süre devletin ayakta dimdik kalmasını sağlayan kuruluşlardan biri olan Ahilik teşkilatı 1870’lerden sonra yerini örgün eğitim kurumlarına bırakmıştır. Bugün bu kurumlardan yetişen çok değerli insanlar ülkenin genel yapısından kaynaklanan sıkıntılarla veya maddi düşüncelerle İsviçre’den Avustralya’ya, Amerika’ya kadar uzanan bir göç dalgası içerisindedir. Bu beyin göçünün önlenmesinin de ancak ülkemizde insan haklarına saygının artması ve ahilik eğitimindeki gibi işbaşı ve iş dışı eğitimin sağlanması ile mümkün olacaktır

HARAMA BAKMA
HARAM YEME, HARAM İÇME
DOĞRU SABIRLI, DAYANIKLI OL
YALAN SÖYLEME
BÜYÜKLERİNDEN ÖNCE SÖZE BAŞLAMA
KİMSEYİ KANDIRMA
KANAATKAR OL
DÜNYA MALINA TAMAH ETME
YANLIŞ ÖLÇME, EKSİK TARTMA
KUVVETLİ VE ÜSTÜN DURUMDA İKEN APFETMESİNİ,
HİDDETLİ İKEN YUMUŞAK DAVRANMASINI BİL
VE KENDİN MUHTAÇ İKEN BİLE
BAŞKALARINA İKRAM EDECEK KADAR CÖMERT OL

TOPLUM VE KÜLTÜR

Adnan ŞENOL

Kültür; Toplumların tarihten tevarüs yoluyla nesilden nesile süzüp özümlediği düşünce ve davranışlar mecmuasıdır. Toplumları birbirinden ayıran özellik; Kültürleridir. Toplumun kendine özgü düşünce biçimi, anlayışı ve davranış tipleri vardır. Hatta kelime ve deyimlere yükledikleri anlamlar bile farklıdır. Bu sebepten dolayı değişik toplumlarda yetişen fertler arasında uyum zor olur. Her toplumun kendine has estetiği, kendine has müziği, kendine has folkloru vardır. Ve her toplum kendi müziğinden, kendi estetiğinden kendi mizahından tat alır. Karadeniz fıkraları birilerini güldürürken Amerikan fıkraları da başkalarını güldürür. Veya Anadolu'nun karakucak ve yağlı güreşleri yanında Greko-Romen güreşleri ne kadar tatsızdır, Anadolu'ya göre. Herhalde Avrupalıya göre de yağlı güreşler aynıdır. Uzak doğunun Sumo güreşleri de bu meyanda zikredilebilir.

Bizdeki bazı aydınların ve sanatçıların (sağ - sol ayrımı yapmadan) zamanla kendi özümüze dönmeleri bunun en tatlı örneğidir. Bazı yarı aydınların bu gerçekleri göremeyip (veya kompleksten kurtulamayıp) başka toplumları taklit etmeye çalışmaları da acı örneğidir.

Bazı aydınların toplum teknolojik ve ekonomik üstünlüklerle kültürel farklılıkları birbirine karıştırarak bu hayranlıklarını kültürel alana da teşmil etmeleri, onların farkında olmadan (farkında olarak da olabilir) diğerlerinin etkileri altında kalmalarına sebep olmaktadır. Bu da onları gülünç duruma düşürmektedir.

Boğa - Kurbağa hikayesinde olduğu gibi. Kurbağa bir gün boğanın azametine özenir. Onun gibi olmaya karar verir. Şişer, şişer, şişer... Sonunda çatlar ve ölür. Ama boğa olamaz. Keklik gibi yürümek isteyen serçenin, kekliği taklit ederken kendi yürüyüşünü unutması gibi.

Şimdi üzerinde düşünülmesi gereken; toplumların mazilerine ve kültürlerine sahip çıkmaları onların muasır medeniyetle yarışmalarına engel teşkil edip etmediği sorusunu cevaplamak olmalıdır. Zira engel teşkil ederse; bütün toplumların başka bir toplumu (en gelişmiş toplumu) taklit etmeleri ve o topluma entegre olmaları gerekir. Günümüzde bazı toplumlar (Japonya gibi) kendi kültürlerini yitirmeden gelişmiş batı toplumunun teknolojisini almışlar ve onlarla rekabet eder duruma gelmişlerdir. Buna karşın bazı toplumlar da, bugün üstün güç sayılan batı toplumunun kültürünü almalarına, onlar gibi yaşamaya çalışmalarına rağmen teknoloji sahasında onların seviyelerine ulaşamamışlardır. Bu da onların yanlışlarının ifadesi değil midir?

Günümüzde kültüründen ve mazisinden sıyrılmak isteyenlerin bile farkında olmadan kendi toplumlarının davranış bilimlerini sergilediklerini görmek mümkündür. Hangi anne-baba için çocuğunun yetişme tarzı ve davranışları kendilerini o kadar ilgilendirmez. Yetişme çağında olan çocukların meslek seçimlerinde özgür bırakmaları gerektiğini savunan kişilerle konuşursanız tamamının kendi çocuklarını özel telkin, eğitim ve yönlendirmeyle meşgul olduklarını göreceksiniz. Bu gayet doğal ve olması

gerektir. Sadece söylenenle yapılanın tezadı, yadırganmalıdır. Bu davranış bile bir kültürün şahsımızdaki tezahürüdür.

Aslında taraf veya karşı olan herkesin özde kültür mirasımıza sahip çıkılmasının gerekliliğini inkar edemiyeceğine inanıyorum. Belki karşı olanlar bazı olumsuzluklar ve kötü örnekler nedeniyle bu tavrı sergilememektedir. Bu olumsuz ve kötü örnekler kaldırılınca onlar taraf olanlardan daha taraf olacaklardır. Daha doğrusu karşı olmaları olumsuz ve yanlışlarıdır.

Bir de toplumlar arası mücadelenin Kültür emperyalizmi şeklinde kıyasıya devam ettiği gerçeğini unutmamak gerekir. Bu açıdan olaya daha duyarlı olmalıyız. Güçlü toplumlar kendi kültürlerini empoze etmek

için her türlü yöntemi denemek ve uygulamaktadırlar. Bu da toplumların hayatlarında kültürlerinin ne kadar önem taşıdığını göstermektedir. Zira onlar gibi düşünmek onlar gibi davranmaya, onlar gibi davranmak da asimile olmaya götürür. Zaten toplumlararası rekabet, mücadele ve savaşların amacı da asimile etmek veya tahakküm etmek suretiyle sömürmek değil midir?

Geçmişte ve günümüzde mazisine ve kültürüne karşı çıkan, inkar eden, hatta söven bir toplum bulmak mümkün değildir. Bu durum toplumların yapılarına ters, hatta izahı kabil olmayan bir durumdur. Çünkü Kültür; Geçmişle ân'ın buluşmasıdır.

SEVGİLİ KOCAELİLER

Yayın hayatına yeni bir soluk getiren AHENK dergisinin fikri-edebi makaleleri ile ilimizde büyük bir boşluğu dolduracağı inancıyla uzun ömürlü ve başarılı bir yayın hayatına sahip olmasını dilerim. Bu duygu ve düşüncelerimle birlikte derginizin önümüzdeki günlerde ilimizde şiddetle ihtiyaç duyulan FARKLI bir günlük GAZETE'ye öncülük etmesini arzu eder, HİCRİ YILBAŞI'nın ülkemiz ve insanlık alemi için hayırlar getirmesini temenni ederim.

Abdullah ÇAKMAK

Bekirpaşa Belediye Başkanı

İZMİTİN KENTSEL GELİŞİMİ VE FOTOĞRAFIN YERİ

Muhittin BAKAN

1820'li yıllarda bulunan fotoğraf Osmanlı'ya hemen yansıdı. Sultan 2. Mahmud portresini Selimiye kışlasına astırdı.

1863 yılında Sultan Abdülaziz fotoğrafını çektirmek üzere Osmanlı Ermenisi Abdullah biraderleri İzmit kasrına çağırdı. Köşkte çektiği fotoğrafları devlet dairelerine gönderdi. Böylece fotoğrafın çarpıcı coşkusu resmi hale geldi.

Fotoğraftan önce gravürle görüntüleme tekniği çağdaşlığını yitirdi. Oysa İzmit'in 19.yy'daki ilk görüntüleri gravür şeklinde olup Charles Teksier tarafından yapılmıştır. Teksier'in İzmit gravürlerinden biri günümüzde kart postal olarak kullanılmaktadır. 1835'in İzmit'i bu gravürde korunmuş.

Fotoğraf, gravüre karşı savaşı kazanınca, fotoğrafların doğayı çıplak görüntülemesi ressamı kopya çekmeye yöneltti. Ressamlar işin kolayına kaçmış ve manzara - peyzaj tablolar için açık havaya çıkmaz olmuşlar.

Fotoğrafın icadı, 2. Abdülhamid'in de çok hoşuna gitmiş. Osmanlı Devletini oturduğu yerden yönetmek için Anadolu'nun binlerce fotoğrafını çektirmiş. Sultan'ın bu ilgisine özellikle gayr-i müslimler karşılık vermiş. Osmanlı Ermeni ve Rumları başka mesleklerde olduğu gibi, fotoğrafçılıkta da öncü olmuşlar. Hele bir tanesi var ki; İzmit'i yakından ilgilendiren bu Fransız, İzmit'in en güzel fotoğraflarını çekmiş: Berggren.

1890 da İzmit-Arifiye demiryolu yapımı fotoğrafçılara konu kaynağı oldu. Zaten görevle İzmit'e gelmişlerdi, burada İzmit'i belgesel olarak görüntülediler. Bu görüntülerin bir kısmı Avni Öztüre'nin "İzmit'in Tarihi" isimli kitabın da vardır.

Bir kısmını da KYÖV bir albümde yayınladı.

İzmit şehrinin fotoğrafları kart postal şeklinde dünyaya yayıldı. İzmit'in bir dünya kenti olduğu 19. yüzyılın sonunda kanıtlanmış oldu. Şu işe bakın ki dün bir dünya kenti olan İzmit'i bugün bir Avrupa kenti yapmaya çalışıyoruz. Ne büyük vizyon!

20. yüzyılın başında Alman subaylar İzmit'i görüntülemişler.

Seferberlik, mütareke, işgaller ve milli kurtuluş günleri derken gayrimüslimler aradan çıkınca iş yerli fotoğrafçılara düştü.

1933'de siyah-beyaz ustası Fahri Seyrek İzmit'i karış karış fotoğraf karesine almış. Dağlardan denize, denizden şehre manzaralar kaydetmiş, İzmit'in dört mevsimini ışığa boyamış. Erik dalları çiçeğe düşünce basmış deklanşöre.

Fahri Seyrek'in adı fotoğraflarından önce Türkiye'ye yayılmış.

Bugün 1930'dan sonra fotoğraf adına ne varsa Fahri Seyrek'in imzası ile var. İzmit Fahri Seyrek ile bir başka güzel olmuş, tablo olmuş, duvarlara asılmış.

Fotoğrafın çıplak gerçeğini kim görmek istemez. Fotoğraf kent kültürünün en ağır hamalıdır diye düşünüyorum. Ya siz?

Gravürle başlayıp renkli fotoğrafa dönüşen İzmit'in görüntülerini bu gün adım adım izleyebiliyoruz. Orhan tepelerine kümelenen İzmit'i doğu ve batı yamaçlarından yayılışını izlemek mümkün. Kağıt sanayisi ile birden çoğalan, E-5 karayolu ile kıyıdaiki bütün tarihsel mirasın yokedilişini seyretmek acı.

Ve sonra betonlaşan İzmit'i moloz beton yığınları olarak görmek, ne kadar bunaltıcı.

PERTEV MEHMET PAŞA CAMİİ

*Olunca bir kişinin bahtı kavi talihi yar
Kehlesi dahi onun mahallinde işe yarar*

Kutsal AYDIN

Yüksek duyarlı bir avlu içindedir. Kible tarafı uzun süre mezarlık olduğu için ek bir duvarla ayrılmıştır. Camii klasik Mimar Sinan tarzında tek kubbelidir. Dört tarafta yarım kubbeler ana kubbenin direncini sağlamaktadır. Son cemaat mahallinde küçük kubbeler vardır.

Üç kapılıdır. Birinci genel cemaat, ikinci kadınlar, üçüncüsü minare ile asma katlara açılmaktadır. Batı çevre duvarında ki ana giriş kapısı üzerinde 1568 tarihli kitabede *Cami-i Şerif-i Pertev Mehmet Paşa Sene: 987* yazısı bulunmaktadır. Avlunun ortasında 12 köşeli bir şadırvan vardır. Çatısı ehram biçimindedir. Yine avlunun güneybatısında döneminde az rastlanır tarzda yapılmış büyük bir çeşme bulunmaktadır. Çeşme üzerindeki kitabe de *Çeşme-i Latif-i Pertev Paşa* ibaresi yazılıdır.

Caminin cümle kapısında ıstılatlı başlığı bulunan 4 kolonlu arkatlı bölüm son cemaat yerini teşkil etmektedir. Son cemaat yerini çevreleyen ahşap çatılı galeri, yine Sinan'ın yapıtlarından, Kılıç Ali Paşa, Piyale Paşa, Rüstem Paşa, Mihrimah camilerini andırmaktadır. Cami kare biçimindedir. Tek kubbenin çevresinde 24 pencere bulunmaktadır. Yan duvarlarda müezzîn mahfili sırasında dörder, kible tarafında, mihrab üzerine rastlayanı daire biçiminde olmak üzere beş

pencere bulunmaktadır. Pek bol sayı da bu pencerelerle caminin aydınlatılması sağlanmıştır.

Mihrab ve minberi mermerdir. Geometrik desenlerle işlenmiştir. Camlarının alçı süslemesi mermer işçiliği döneminin en güzel örneklerindedir.

Asıl adının Pertev Mehmet olmasına rağmen Yeni Cuma Camii olarak bilinen bu büyük eser, insanlı en büyük dehalarından biri olan Mimar Sinan'ın eseri olması yönüyle de dikkat çekmektedir. Estetik duygusunun zirvesine yükselmek isteyen; bu sanat tarihi ifadelerinden daha çok caminin avlusundan içeri girmeli. Tıpkı canlı bir varlık gibi tarihin ruhunu taşıyan yapı ile bütünleşmelidir.

Avludan içeri girer girmez farklı bir yerde olduğunuzu benliğinizin en iç noktalarında hissedeceksiniz. “Bunlar taş değil, mermer değil, sütun değil, kubbe değil, rakamlarla duyguların sentezidir. Sanatdır. Geçmişden bugüne binayla taşınan ruhdur. Ulu ağaçların gölgesinde esen rüzgar muhteşem mazinin ılık ve huzur dolu soluğudur” diyeceksiniz.

Bir Sinan yaşamış bu toprakların üzerinde. Duymuş, düşünmüş, hesaplamış, hissetmiş. Benliğini taşlara nakşetmiş. Sonra yüzyıllar sonrasına bize - ve bizden

sonrakilere- bu müthiş güzelliği bahşetmiş olduğunu göreceksiniz.

Bir Pertev Mehmet Paşa yaşamış Sinan'la beraber.

İkbal görmüş. insan hayatının akıl almaz sırlarla dolu ve çoğu zaman anlaşılmazlığına “tesadüf” denilip geçilmiş istem dışı, olağan dışı kurgusuna teslim olmuş. Tıpkı bu camii gibi bize hayatından biraz garip biraz ilginç bir hatırasını bırakıp gitmiş.

Pertev Mehmet Paşa'ya tarihte “Kehle-i İkbal Pertev Paşa” derler. Kehle bit demek. Bit gibi nahoş bir asalağın insana para, şöhret, makam, devlet saygınlığı kazandırması mümkün mü ? Bütün saltanatını bite borçlu Pertev Mehmet Paşa denecek kadar garip bir hadise anlatılan. Pertev Mehmet Paşa; Diyarbakır Valisi iken Kanuni Sultan Süleyman, onu hem kendisine damat hem devlet idaresinde önemli yerlere getirmek ister. Muhlifleri gözden düşürmek veya günün deyimiyle önünü kesmek için:

- “Sultanım derler. Eyü dersüz amma bu zat Cüzzamlıdır”

Kanuni Sultan Süleyman'ın söylenene canı sıkılır. Bir cüzzamlıyı kendisine damat seçmesi sözkonusu olmayacaktır. Canı sıkılmasına canı sıkılır, ancak inanmaz da. İnanmaz ki araştırılmasını emreder. Araştırma yapanlar Paşa'nın esvabında bit bulurlar. Müjdeyi hünkara uçururlar tezelden:

- “Esvabında bit olan Cüzzamlı olmaz, o halde Paşanın hakkında söylenen yalandır.” diye.

Paşanın yolu açılmıştır. Hem Padişaha damat olur, hem saraya yakın. Hem yetki sahibi olur hem altın. Paşa ikbal sahibi olmuştur olmasına ama insanların da ağzı durmaz. Biraz kıskançlık, biraz insan hayatını etkileyen şeylerin ne kadar sudan çerden çöpten şeyler olduğunu vurgusu, belki biraz da gıpta ile; Şu mısraları tarih düşürürler:

Olunca bir kişinin bahtı kavi, talihi yar

Kehlesi dahi onun mahallinde işe yarar

TARİHTEN GÜNÜMÜZE KÜLTÜR ETKİLERİ

Abdullah KÖKTÜR.K

Kültürün, çok değişik tanımları ve tarifleri vardır. Öz tarif olarak "HERŞEY UNUTULDUKTAN SONRA AKILDA KALAN ve İCRAATTA YAŞANANDIR"

Yoksa kültür ansiklopedik bilgiye sahip olmak veya uzmanlaşmak değildir.

Kültür, bilim dalları üzerinde öğrenim ve eğitim aldıktan sonra, insanın bir merhaleye ulaşmasıdır.

Bunun sonucunda, mantıkta da incelemeler ve yaşama serüveninde, değişiklikler meydana gelir.

Belli bir görgü, hoşgörü ve olgun sabır seviyesine gelemeyen kişiler, ne kadar öğrenim görmüş olurlarsa olsunlar, kültürlü olamazlar. Kendilerini yenileyemezler.

Heykeltraşın bir taşa vermesi gibi, eğitimde şekil yani KÜLTÜR verir. vahşilikten, olgunlaştırmaya ve mükemmelleştirmeye götürür.

Dolayısıyla, kültürlü olmanın ilk merhalesi, eğitim ve öğretimden geçer. Tabiki hayatın her safhası bir okuldur. Kültürler, asırlar boyu bazen etkilenerek, bazen de koruyarak gelecek nesillere ulaşmıştır. Çünkü, süreklilik arz ederler.

Medeniyetler ve Kültürler, sadece bir milletin bir toplumun veya bir kavmin ürünü değildir Birbirine yakın kültür ve medeniyetler, bir blok oluştururlar. Genel anlamda da öyle anılırlar. İşte, Asya Kültürü, Orta Asya Kültürü, Batı Kültürü v.s.

Komşu kültür ve medeniyetler, daima birbirleriyle alışverişte bulunmuşlardır.

Birbirleriyle komşu kültürlerde, etki - tepki nedeniyle büyük mücadeleler yaşamışlardır tarih boyunca.

Kültürlerin gücü, onu koruyan ve sahiplenen kişilerin gücü ile doğru orantılıdır. Güçlü iseniz, kültürünüz gözdedir. Düşmüş iseniz kültürünüz küçümsenir, hor görülür.

Eğer bir ülke gerilemiş veya çökmüşse, diğer kültürlerle karşı, o kültürün etkisi azalır. Kısaca güçlü devlet veya toplumların kültürü, zayıf devlet ve toplumların kültürünü olumsuz yönde etkiler. Baskın kültür olur.

Kültür toplumların veya devletlerin canıdır, kanıdır.

Toplum ne derece kültürüne sahip çıkarda, bulunduğu çağa göre de kendini yenilerse, o toplum o kadar güçlüdür. Çevresine de hakimdir.

İşte, doğru kültür ve medeniyetlerinin yanında islam kültür ve medeniyetlerini de hazmetmiştir türkler, selçuklu gibi, Osmanlı gibi geçmişte uzun ömürlü ve güçlü devletlerini kurabilmişlerdir.

Ama, yıllar geçmiş, zaman değişmiş, dünyadaki gelişmeler ve gerçeklere yabancı olan Osmanlı'nın, son zamanlarında ve de günümüzde, Batı kültürüne direnilememiş ve de hala direnilememektedir.

Devlet zayıfladıkça, toplumda doğal otorite kayboldukça, yabancı ve güçlü ülkelerin kültür ve medeniyetine sempati artmıştır. Diğer taraftan kendi kültür ve değerlerini, hor görme hastalığı başlamıştır.

İşte, Osmanlı da zaten o zaman yıkılmıştır. Batı kültür ve medeniyetinin güçlü etkisi, toplumu etkilemiş ve de hala da günümüzde etkilenmeye devam etmektedir. Kùltürler, medeniyetler iyidir, kötüdür oraya girmiyorum. Buradaki konumuz o değil. Biz kültürün etkileşimini ve günümüze kadar ki seyrini anlatmaya çalışıyoruz.

Batının, maddeye çıkara dayanan realist karakterli medeniyeti karşısında sinen küçüklük kompleksine tutulan toplumumuz yeni gireceği medeniyette kurtuluş bulacağını zannetmektedir.

Hem öyle zannetti öylede gaflete düştü ki güya ıslahat üzerine ıslahat yaptı. Gittikçede daha kötüleşti. Sonuçta şahsiyet değiştirmeye başladı.

Kùltür ve medeniyetimizi aşılama hastalığı, Tanzimat, meşrutiyetle hızlandı ve de günümüzde de devam etmektedir.

Bugün oturarak, bir dizimizi de karnımıza dayayarak, sağ elle ve az çeşitli yemeğin

yerine, ayakta, sol elle ve de çeşitli yiyecekler yiyerek, kendi yemek kültürümüze ters düşmeye başladık.

Toplum olarak imece, yardımlaşma ve paylaşmada özünü bulan sosyal yaşantımız. Bugün batı kültürünün etkisiyle, bireyci, yarışmacı ve çıkarttı bir kültüre transfer olmaya başladık.

Büyüklere karşı saygı ve hitabet tarzlarımızda değişti. Büyük - küçük saygısı felç oldu.

Bu örnekleri, düğündü, demekti, çalışma hayatımızdı v.s çoğaltmak mümkün. Ama bir gerçek var. O da, ülkemizin batı kültür ve medeniyetinin yoğun etkisi altında oluşudur.

Kendine güvenmeyen, özüne dönmeyen ve de çağın şartlarına göre kendini yenilemeyen toplumlar ve milletler, başkalarının kültür etkilerinde kaybolmaya mahkumdurlar

BİR KÜLTÜR NASIL KÜL OLDU

Yavuz SÜNGÜ

“Amerikalılar geldiğinde bizim elimizde toprak, onların elinde de İncil vardı. Şimdi, bizim elimizde İncil onların elinde ise toprak var”.

Devletleri var eden temel varlık millettir. Milletleri yaşatan amil ise kültürdür. Kültür ne ise milletlerin idealleri o yönde gelişir. Türklerin idealleri Osman gazinin rüyası ile başlar. Rüyasın da gördüğü ulu bir çınarın altında dağlar yükselmekte sular çağlamakta bahçeler yeşermektedir. Osmanlı devleti tıpkı bu ulu çınar gibi Anadolu’ya kök salmış ağacın dalları on yedi milyon kilometre karelik bir alanı kaplamıştır. Bu ağacın gölgesinde henüz bütün sırlarının keşfedemediğimiz bir kültür oluşmuştur.

Bu kültürün temelinde “komşusu aç iken rahat uyuyan bizden değildir,” Düsturu vardır. “kuvvetliyi değil hakkı üstün tutan” bu inançla gemiler karadan yürütülmüştür. Yine cami, kilise ve havranın iç içe inşa edilmesi bu kültürün insan düşünce ve inancına gösterdiği saygının bir yansımasıdır.

Böyle bir kültürün evlatları acaba mirasına ne kadar sahip çıkmakta. Yeterli olmasa gerek. Çünkü Brezilya dizileri ile ağlayıp argo fıkralarla gülen bir toplum olduk. Kıraathaneler batakhaneye dönüşmüş. Besmele ile açılan kapılar harama açılır olmuş.

“gönül ne kahve ister ne kahve hane gönül sohbet ister kahve bahane” deyip, bir araya gelen tatlı muhabbetlerine doyamadığımız dedelerimiz kayboluyor. Televizyona

kelepçelenmiş kola ve hamburger kokan esprileri saçlı sakalı batıya endeksli opera ve baleye gitmenin ileriliğinin temel şartı olduğu bir toplumuz artık. Yoksa orta çağ karanlığına mahkum oluverirsin.

Halbuki orta çağ batı için bir kabustur. Biz o dönemde Endülüs’te üniversiteler şehri kurduk. Batılıların övüne övüne bitiremedikleri yunan medeniyetleri altmışa kadar sayarken, biz her türlü ondalık hesapları yapıyor, haritalar çiziyorduk. Bu yüzden donanmamız Akdeniz de cirit atarken onlar kaybolma korkusuyla ancak kıyıda yol alabiliyordu. Yazdığımız kitapları ancak üç yüz yıl sonra anlayabiliyorlardı. Kısacası gavur parasıyla beş para etmiyorlardı.

Bu gün okullarımızda kültürünü tarihini tanımayan aşağılık kompleksiyle geçmişinden utandırılmak istenen bir gençlik yetişiyor. Halbuki bizim geçmişten gelen bir sabıkamız yok. Renklerinden dolayı insanları köle yapan bir zihniyetin evlatları biz değiliz. İnsanları çiğneyerek değil, mazlumun elinden tutarak yükseldik. Roma, Bizans birer imparatorluk (emperyalizm kökünden gelir) olabilir, ama biz devleti aliye-i Osmaniye’yiz.

Peki, bu zengin miras nasıl çarçur edildi. Bu kültürü kılıçla yok edemeyenler, kalleşçe planlar, alçakça senaryolar hazırdılar. Bu senaryolarda içeriden ve dışarıdan bir çok figüran rol aldı. Emile Zola’nın romanlarındaki papaz, saygın bir kişi iken, Halide Edib’in romanların dahi

imam hain sahtekar yüzü gözü ucube bir tip olarak canlandırıldı. Filmlerde bol bol içki ve kilise görüntüleri sergilendi. Moda ve müzik rüzgarları, kasırgaya dönüştü. “üzümü ye bağını sorma “dediler, haramı, helalı karıştırdılar. “beni sokmayan yılan bin yıl yaşasın” dediler, birlik-beraberliği yıktılar. “her koyun kendi bacağından asılır” dediler ama asılan koyunun derisini vermediler. Sonuçta ben dedemi, dedem beni tanıyamaz oldu.

Eğer tuttuğumuz futbol takımına sahip çıktığımız kadar bu değerlerimize ve “kutsal emanete“ sahip çıksaydık bunların

hiç biri olmazdı. Konumuzu Akif’ in şu mısralarıyla noktalayalım.

“Enbiya yurdu bu toprak; şüheda burcu bu yer;

bir yıkık türbesinin üstüne Mevla titrer.

Ey cemaat yeter Allah için olsun uyanın...

sesi pek müthiş öter sonra kulaklarda çanın.”

Allah’a emanet olun.

İSTANBUL KÜTÜPHANELERİ

“*Tarihten Bugüne İstanbul Kütüphaneleri*” araştırmacı gazeteci-yazar Mehmet Emin Gerger’in Cemre Yayınlarından çıkan yeni kitabı. Araştırma - inceleme türünde eserleriyle tanınan Gerger bu kitabında “İstanbul Kütüphaneleri”ni enine-boyuna, ciddi bir biçimde ele alıp, okuyucu araştırmacıların “istifadesi”ne sunuyor!

Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi mezunu olan ve Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi “İslam Tarihi” Anabilim Dalında “Yüksek Lisans” öğrenimi görmüş bir araştırmacı olan M. Emin Gerger 12. Kitabı olan bu kitapla ilgili olarak “Takdim” de şunları söylüyor “İnsanlık tarihi yazı ile başlar, kitapla devam eder. Tarih boyunca son ve ekmel din olan İslam kadar kitaba / kütüphaneye, ilme âlimlere değer veren başka bir din yoktur... Osmanlı’dan günümüze intikal eden en önemli miras kütüphanelerdi... Kütüphaneler, birer ilim, sanat ve kültür merkezidir. Osmanlı İslâm Devletine asırlarca başkentlik yapmış olan “güzel İstanbul”umuzu süsleyen en önemli mimari yapılar “ilim hazinesi” kütüphanelerdir. Çoğu vakıf eseri olan, yüz binlerce paha biçilmez “yazma ve matbu eseri” bünyesinde barındıran “eccad yâdigarı” bu ilim hazinelerimizi daha yakından tanımamız gerekir! “İstanbul Kütüphaneleri” nerede ve ne durumda?...

Bu Kütüphanelerimizde ne tür ve ne kadar kitap var?... Bu kitapların katalogları yapılabilmiş, bibliyografik künyeleri çıkarılarak bilgisayarlara kaydedilebilmiş midir? Devletin kütüphanelere ayırdığı mali kaynak yeterli mi? Kitap okurları, araştırmacı ve ilim adamları

kütüphanelerimizden yeterince istifade edebiliyorlar mı? İstedikleri eserlere kolay ve çabucak ulaşabiliyorlar mı? Kütüphanelerimizin personel sayısı ve güvenlik tedbirleri yeterli mi?

Devlet ve toplum olarak kitaba / kütüphaneye gerekli önemi veriyor muyuz? Yeterince “okuyor muyuz?...”

Yeniden ilme, kitap ve araştırmaya nasıl dönebiliriz? Bu konuda ailelere, devlete, topluma ve kütüphanecilere düşen görevler nelerdir? Güçlü, bilgili ve ileri bir Türkiye’nin yeniden kurulmasında, kütüphaneler nasıl rol oynayabilir?

Bu (v.b.) konularda ömrünü kitaba veren, yıllarca kütüphanecilik yapmış değerli kütüphane yöneticilerimizin görüşleri, tavsiyeleri nelerdir?

Dünden bugüne arşivciliğimiz ve “Başbakanlık Osmanlı Arşivi “ ne durumda?... İşte bu ve benzeri daha bir çok sorunun cevabını bu kitabımızda bulacaksınız!” diyor yazar M. Emin Gerger...

Okuyucu araştırmacı, akademisyen, üniversite öğrencileri ve ilim adamları için önemli bir “kaynak” olacak olan bu mühim eserde “İstanbul’daki faal büyük kütüphaneleri adres ve telefonlarının da bulunması çok yararlı ve yerinde olmuş...

Kısacası “Tarihten Bugüne İstanbul Kütüphaneleri “her satırı” önemli ve “zevkle okuyacağınız” çok önemli bir kaynak” kitap! Kültüre ilgi duyan okurların yakînen tanıdığı araştırmacı-yazar M. Emin Gerger’i bu mühim ve güzel çalışmasını Cemre Ajans yayınladı.

KÜLTÜR – MİRAS ve REDD-İ MİRAS

M. Sait KARAÇORLU

KÜLTÜR :

Kelimenin etimolojik yapısıyla ilgili Merhum Cemil Meriç şu notları düşmüş: Dilimize İngilizce'den geçmiş bir kelimedir. İngilizce'de ise bu günkü anlamıyla ilk defa 1871 yılında Tylor tarafından kullanılmıştır İngiliz ve Amerikan sözlüklerine bu tarihten 50 yıl sonra geçmiştir. Tylor'un bu sözcüğü "medeniyet" sözcüğünden hoşlanmadığı için, onun yerine geçmek üzere Almanca'dan aldığı iddia edilir. Paul Hozard ise; 1774 de basılan Almanca lügatte bulunmadığını 1793'de basılan aynı lügatin beşinci baskısında yer aldığını söylemektedir. Kültür kelimesi Fransızca dahil Rusça ve İspanyolca gibi bütün Avrupa dillerine Amerikan İngilizcesinden alınmış ve aynı anlamda kullanılmaktadır.

Türkçe'ye geçtikten sonra Ziya Gökalp tarafından "Hars" kelimesiyle değiştirilmeye çalışılmışsa da tutmamış, Almanca aslına ve Amerikan İngilizcesine uygun anlamda kullanılır olmuştur.

Kültür kelimesinin sözlük anlamı; 'toprağı ekip biçme', "tarım" ve "ziraat" demektir. Biyoloji alanında "belli bir mikrop türünün uygun ortamda üretilmesine" de "kültür" denmektedir. Fakat bu ve benzeri alanlarda kullanımı az alan kültür sözcüğü kavram olarak; "bilgi", "medeniyet", "teknoloji" ,

"sanat" , "estetik" sahalarında kullanılmaktadır. Bu anlamda değişik tanımlamaları yapılmıştır:

- Kültür; tenkit yeteneğimizi, zevkimizi, muhakememizi geliştiren bilgilerin bütünüdür.
- Kültür; medeniyet demektir.
- Kültür bir medeniyetin özelliklerini gösteren entelektüel, moral, maddi yanların, değer sistemlerinin, yaşayış üsluplarının bütünüdür.
- Kültür; edebiyat, ilim ve sanatlarla uğraşarak müşahede ve tefekkür yolu ile doğuştan mevcut melekelerin metotlu bir surette geliştirilmesidir.
- Kültür; bazı zihin terimleri ile melekemizi geliştirme, zenginleştirme demektir

Heriot ise kültürü; "Her şeyi unuttuktan sonra kalan şey" şeklinde tanımlıyor Bütün bu tanımların en kapsamlısı olduğundan olsa gerek en yaygın olanı Henry Simon tarafından yapılmış: "Kültür tabiata eklenen insan zekasıdır" diyor Simon.

Bu tanımlamalar ekseninde kültürün; edebiyat, bilim, tarih, mimari, müzik, resim, v.d. alanların hepsini içine alacak bir kapsamlılık niteliğinde olduğu gözlemlenmektedir. İnsan zekasının ürünü olan her şey tabiata, doğal olana yapılan bir eklemidir. Ve işte bu kültürdür.

Tabiatla başıboş gibi duran her varlık insan zekasını çeken onun tesir ve etkisine açık bakir bir alandır. İnsan zekası buğday tohumunu alır. Onu en verimli olacak en uygun şartlarda ekebilmek için araştırmalar yapar. Tarlayı sürmesi, ekmesi, gübrelemesi, gerekiyorsa sulaması, yetişen buğdayın hasadı, öğütülmesi un haline getirilmesi, unun mayalanması, hamurun pişirilmesi, değişik tarz ve üsluplarla farklı lezzetler elde edilmesi kültürdür.

Ses titreşim halindeki her cisimden çıkmakta kulağımız aracılığı ile beyin tarafından algılanmaktadır. Seslerin değişik yapılarını birbirine uyumlu hale getirmek, besteler yapmak insan zekasının ürünüdür. Doğal olan sesler ile yine doğal olan insan idraki arasında en uygun köprüyü kurabilmek için yapılan her uğraş kültürdür.

Taşları yontmak, bir araya getirmek, üst üste koymak taşı taş olmaktan çıkarır. Heykeller mimari eserler doğal olana insan zekasının eklenmesidir. Yani kültürdür.

Kumu cam, çamuru porselen, seramik çini; bitkiyi boya, boyayı resim, altını küpe yüzük bilezik, ağacı mobilya, demiri alet edevat eşya haline getirmek de insan zekasının ürünüdür, kültürdür.

Kültürlerin gelişimini, boyutlarını bir birleriyle etkileşimini incelemek, araştırmak, analizler yapmak, yeni sentezlere ulaşmak yine kültürdür.

KÜLTÜR MİRASI

Tarih boyunca oluşan kültürün gelişim sürecindeki ana etken nedir?

Bu soruya cevap arayanların bazıları gelişim sürecini alet yapma ihtiyacına bağlayarak faydayı, bazıları ise insanın güzellik dürtüsünü eksen alarak sanatı esas kabul etme eğilimindedirler. Keza savaş ve çatışmayı esas alarak insan öncelikle doğa ile savaşmak zorun dadır, sonra diğer insanlarla” tezine dayadıkları bir açılıma ulaşanlar da yok değildir.

“Doğal olana insan zekasının eklenmesi” olarak tanımlanan kültürün temel çıkış noktasının ne olduğunda farklılıklar olunca; niteliğinde, sonuçlarında, şekil ve biçiminde de önemli farklılıklar ortaya çıkması kaçınılmaz olacaktır.

Tarihçi Toynbe'nin tezine göre; “kültürlerin en azından birbirlerinden etkilenmeleri realitedir. Geçmişe doğru baktığımızda tıpkı okyanus dalgalarının sahile hem bir şeyler bıraktığı hem de sahilden bir şeyler alıp götürdüğü gibi, uygarlıkların da gittiği coğrafyalara hem bir şeyler götürdükleri hem de mevcut kültürlerden bir şeyler aldıklarını, az veya çok etkilendiklerini görürüz. Antik Yunan'da Mısır uygarlığının izleri, Roma kültüründe Hind, Orta Mezopotamya kültürünün izleri bariz bir şekilde görülmektedir.”

Tarih içinde doğmuş, oluşumunu tamamlamış, durmuş ve parçalanmış, sonra tarih sahnesinden çekilmiş bütün uygarlıkların kültürlerinin orijinal -kendine has- olabileceğini iddia etmek güçtür. Buna rağmen herhangi bir kültürün incelenmesi onu meydana getiren, üreten insanların yöresel özelliklerinden, hatta iklim şartlarından bile etkilendiklerini ortaya çıkaracaktır.

Bu nokta bizi kültürün evrensel boyutuna götürmektedir. Kişisel, yerel, yöresel, ulusal ve küresel ölçeklerde üretilen kültürün tasnifi elbette bir zenginliktir. Ayrıntılar uzmanlıktır. Ama bütün insanlığı geniş ve dağınık bir aile kabul ederek ‘biz doğal olana neler eklemiştir?’ sorusuna cevap aramak daha doğru sonuçlara ulaşmamızı sağlayabilir. Bu noktadan “kültür” kavramının seyrinin bir birine bağlı halkalar şeklinde olduğu gerçeğine ulaşabiliriz. Gökyüzüne gönderilen uyduların, Mars gezegeninden gönderilen fotoğrafların ve başımızı döndüren binlerce gelişmenin temelinde mancınık gibi bir bilginin yattığı, makas ve tekerin insanoğlunun en önemli icatları olduğu, bütün matematiksel hesapların aslında toplama ve çıkarmaya dayandığını

da öne sürebiliriz. Bu emek ve çabayı küçümsemek olmaz. Antik Yunan Filozoflarının, Tabiatçıların, Matematikçilerin eserlerinin İslam alimleri tarafından derlendiği ve sonraki kuşakların bu kültüre meşşai filozoflar sayesinde ulaştığını biliyoruz. Gazzali'nin Aristo'dan etkilendiği kadar, Pascal'ın Gazzali'yi örnek aldığı hatta Darwin'in İbrahim Nazzam'ı okumuş olabileceği, İspanya Endülüs Müslümanlarıyla, mesela İbn-i Rüşd ve yine mesela İbn-i Haldun'la Avrupa'nın çok kolay irtibatlanmış olabileceği tarihsel gerçeklerdir.

KÜLTÜR MİRASININ REDDİ

Kültürün bir kuşaktan diğerine aktarılmasına terim olarak "kültür mirası" denecek olursa bugün içinde yaşadığımız hali geçmiş kültür mirasının reddi olarak isimlendirebiliriz. İnsanlık tarihi boyunca nasıl doğal olana insan zekası eklenmişse insanlararası bir mülkiyet ve iktidar çatışması süregelmiştir. Bu çatışma da kültürler ve iktidarlar birbirlerinden yararlanma çabası içine girdikleri zaman kültür doğal seyrini geçici olarak kaybetmiş, zorlamalar sınırlamalar kategorize etmeler onu insanların birbirlerini yönetmelerinde, kullanmalarında bir araç durumuna düşürmüştür.

Tarihsel olaylar içinde ilginç sayılabilecek bir örnek "Mu'tezile" mezhebidir. Mu'tezile mezhebi İslam ekolleri içinde en çok akla dayanan en çok rasyonalist temellere oturanıdır. Karşıtlarını aklın yöntemleriyle susturmak yerine iktidarın sopasıyla sindirmek gibi bir çelişkinin içine düştükleri için doğru olabilecek görüşlerini bile geçersiz hale getirmiş ve tarih sahnesinden çekilmişlerdir. Onların bir çok görüşü diğer ekolleri etkilemiş olmasına rağmen bu gün böyle bir mezhep yoktur.

Bu coğrafyada yaşayan insanların bunalımı kültür miraslarını reddetmekte yatıyor.

Mirasın reddi hukuki bir terim. Mirasın kendisi de mülkiyet konusunda tartışılıyor. "Emek harcamadan bedeli ödenmeden sahip olunan maldır, miras meşru bir sahiplenme yolu değildir" diyenlere; "anne babanın genlerini taşımak, onların iyi ve kötü bütün özelliklerini taşımak nasıl doğal ise sahip olduklarına sahip olmak da o kadar meşrudur" şeklinde cevap verilmiş. Bu tartışmanın kültür alanına düşecek bir simetrisi var. "Eski ne varsa yok ediyoruz, eskinin her şeyi kötüdür, eski hiç bir sebep yoksa bile bizden öncekilerden kaldığı için alınmaya değmez" demek yeni olduğunu iddia edenin doğruluğunu, haklılığını ve hatta meşruiyetini sağlamaz. Çünkü; yeni olan her anlamda yeni değildir. Doğrusu ve yanlışının, güzeli ve çirkininin kökleri kendinden önceye dayanmaktadır. Kiliseleri camiye çevirmek ne derece yanlış ve nasıl kiliseye gidenlerin sayısını azaltmamış ise, camileri ahıra veya kışlaya çevirmek de o derece yanlıştır ve camiye gidenlerin sayısını azaltmayacaktır. Eskiye ait diye Bulgaristan'a hurda kağıt olarak gönderilen belgeler, yakılan gömülen yasaklanan, öğrenenlerin cezalandırıldığı kitaplar gün gelecek gün ışığına çıkacaktır. Çünkü asıl önemli olan onların içerdiği doğrulardır, güzelliklerdir. Sadece yüzelli yıllık geçmişini olan kızılberili kulübesini koruma altına alanlar, Tibet'in lamalarından, Sih'lerden, Budist rahiplerden kendilerine bir şeyler alıp ekleyenle köklerini reddedenlere yiyecek ve içeceklerle beraber yaşam tarzı, düşünme biçimi, davranış kalıbı da satıyor Alan ile satan arasındaki nitelik farklarını gözlemlemeye çalışırken bu noktayı gözardı etmemek gerekir.

İstanbul'da Beylerbeyi sarayını gezerken vitrin içinde 1850'li yıllara ait olduğu belirtilen Hereke halıları dokuma tezgahı gördük. Yanımdaki elektronik mühendisi uzunca baktı inceledi. Sonra bilgisayarların temel mantığının bu dokuma tezgahına dayandığını söyledi. Yılmaz Öztuna, Büyük Türkiye Tarihi'nde 2. Ahmed'in oğlunun sünnet düğünü şenliklerinde Haliç'ten denizi seyredenleri hayrete

düşüren bir hadiseyi nakleder. Denizde ağzı açık timsah şeklinde büyük bir şeyin belirdiğini, açık ağzın içinde on, on beş kadar köçeğin çengi çalıp oynadıklarını, kıyıda kendilerini şaşkın seyredenlere gösterileri bitince timsahın ağzının kapandığını ve denize daldığını saatler sonra yine denizden çıktığını ve bu gösterinin sabaha kadar devam ettiğini anlatır. Olayın geçtiği tarih dünyanın henüz denizaltıları bilmediği, Jules Verne'in henüz "Denizler Altında 20 bin Fersah" Kitabını yazmadığı tarihtir. Attila İlhan Fransa'da kendi şiirlerine batılıların küçümseyen lakayd bir tavırla baktıklarını, ama Nedim'den Fuzuli'den okuduklarını ilgiyle, hayret ve hayranlıkla incelediklerini söylüyor "Hangi Batı" isimli kitabında. Çünkü yeni dönem şiirler batının çocukca taklididir. Batılı aslı kendinden olanın taklidine küçümseyerek bakacaktır. Halbuki klasik şiirin -bizim bırakın zevk almayı, anlamaya bile

üşenerek aşağıladığımız sevgilinin zülüflerine asılmış âşık, yanağının kırmızılığını aşığının kanından almış sevgili, buse -öpücük kelimesindeki sin harfinin dişlerinden kanayan dudak, inciden gözyaşı gibi müthiş imgeleri onlara sürrealizmin ve empresyonizmin ipuçlarını veriyordu.

Bütün bu tesbitlerin, bir şeyleri aşağılamak veya yüceltmek, reddetmek veya kabul etmek adına yapılmadığını; sadece basit ve alçakgönüllü tespitler olduğunu vurgulamak zorunluluğu var. Çünkü taraf olmak veya karşısında olmak gibi bir kişilik yapısının ön şartlarından, saplantılarından "kültür" kavramını korumak gerekiyor.

O zaman kendi içinde bağımsız bir değer olarak kültüre ulaşmak mümkün olacak. O zaman; insanın kendi kendini hapsettiği zindanlardan kurtulma şansı belirecek.

Eski bir dostu mektuplar

Adnan ŞERİFOĞLU

dostum sözü hapsetmek mi işin
 yoksa sen şair misin
 -bu çok iddialı değil mi senin gibi
 şaircikler katında-
 geç dostum böyle yersiz iddialardan
 fuzuli'nin Mecnunluk İstidadı vardı
 ya senin neyin var dostum
 kuru bir laftan başka
 -sözü hapsetmek ha
 güler geçer kim olsa buna-

dostum boş şu öfkeni
 nasıl yaparsın bilemem gerçi
 ancak ondan geçer
 yolun doğrusuna giden eğrisi
 boş ve kurtul cenderelerinden
 dost olursun belki yine de
 halisiyle, özgünüyle şirin
 ins cinsinden cananlara tapulama gönlünü
 şiirle nikaha oturur ancak güçlüsü şairlerin
 varsın Fuzuli Leylâ 'dan geçmesin görünüşte
 sevgilinin hası, Fuzuli'nin yâri şiiridir gerçekte

dostum kış geceleri sıcak yerde ne kolaydır
 yağın kara şiir söylemek
 zor olanı yağın kar olmaktır
 tozamaktır yeryüzüne zerre zerre
 koşmaktır ışığına pervanelerin

dostum demediler mi sana
 kaf dağının acemaşiran dervişleri
 -tennure giymişler ve el açmışlar
 semaya ve arza
 dönüp dururlar büyük bir çabayla-

dostum sen görüntülere aldanma
 hem dervişlik senin neyine
 dostum önce dönebilirsen
 gönlünün putlarından dön
 odur gerçek dönüş tennure giymesen de

GÜNEŞ ÜLKESİ

Süleyman PEKİN

Bu milletin hür insanları öyle bir zinet ile caddelere çıktılar ki, yüzlerce asrın mensupları onları kapı aralığından seyrediyor.

Muhammed İkbâl

Bir gümüş ülke düşün. Güneşin yanında sönük kaldığı... İnsanların kırık tayflar gibi ziya taşıdığı... Ve bolluğun, bereketin ışıdığı, bir ülke düşün...

Sonra leyleklerin yaralarını sarma. için vakıf kuran merhameti, ağaçlar görmesin diye baltasının ağzını kumaşla örten hassasiyeti, hastalarını Bîmarhanelerde sevgi ve musikî ile tedavi eden şefkati yoldan geçen yolcuları konuk etmek için gözcü çıkaran hatta başkasıyla misafirini paylaşmamak için kavgayı göze alan cömertliği, aldığı üzüm salkımlarının yerine altın keseler asan ordunun haşyetini, zekât verecek kimse bulamadığı için Çınar altında bir ağaca asılan akçe torbasını ve o paranın o ağaçta 3 yıl boyunca duruşunu düşün.

Ve kuşlar için yapılan sarayları, Süleymaniye’de yumurta akı, keçi kılı ve ihlâsla karılan harcı, kervansaraylarda üç gün - üç gece ücretsiz konaklayan yolcuları, Cuma namazında kapısı açık bırakılmış kuyumcu dükkanlarını, Ramazanda fakirleri hem doyuran hem de yemesi karşılığında altın akçeleri dış kırası diye veren zenginleri, yılda belki bir cinayetın işlendiği 16. asrı, İstanbul’u, nefsi tezkiye ede ede inşa edilmiş Sanki Yedim Camii’ni, dualarıyla arşa uzanan, sevdiğine Cennet, sevmediğine Cehennem kesilen o mübarek ve muhteşem orduyu düşün.

Kütahya’da dünyanın ilk toplu sözleşmesini Fatih’in çevre

nizamnamesini, Selçukludaki sigara poliçesini, kampüs niteliğindeki modern üniversitenin temeli olan Nizamiye medreselerini, 19. yy. Boğaz Köprüsü projesini, 1518’de çizilen bu güne en yakın dünya haritasını, ilk havan topunu, metroyu ve loncaları da bir düşün.

Bu esnada Avrupa’da karanlığın diz boyu saltanatını, sefaletle yarışan cehaleti, ruhuna şeytan girmiş diye yakılan delileri, necis kabul edildiği için İncil’e dokunması yasaklanan kadınları, ağaç kabuklarını ve genç ölümlerini kemiren insanları, insanları kemiklerinden ayıran işkence âletlerini, kötü kokudan dolayı Luvr Sarayının 2 km.den yakınına yaklaşamadığını, 16. Lui’nin 2 yıl hiç yıkanmadığıyla övündüğünü, tuvaletin ve sabunun bilinmediği Paris’i ve pis kokularından dolayı Dersaadet’te huzurdan koyulan, paklansın diye de hamama gönderilen Fransız elçilerini de düşünün.

Ve anla neden Mora halkının Osmanlılara “Gel bizi bizimkilerden kurtar” diye mektup yazdığını, Bizanslıların “İstanbul’da Latin serpuşu görmektense Osmanlı sarığını tercih ederim” deyiş sebebini, Macaristan’da “Kahraman Düşman” anıtının niçin dikildiğini, ve Lehlilerin o ünlü atasözünü...: ‘Vistül nehrine Türk atlarının nalları değmedikçe Polonya gerçek bağımsızlığına kavuşamayacaktır.’

Sen başkasın anlıyor musun? İsrail’in Yafa Belediye Başkanı bile seninle çekilen

huzuru saklıyor, biliyor musun? Cezayir’de gelinlik genç kızların çeyizinde senin bayrağın da varmış ve Tunusun ihtiyaçları senin gümüş sikkelerini nazarlık niyetine kolye gibi takıyorlarmış duydun mu?

Hatırında mı, sen bir defa yedi düvel arasında sıkışmıştın da esir olmayasın diye Pakistan’lı kadın çocuğunu Lahor pazarında satıp parasını sana göndermek istemişti?

Çünkü sen bir defasında Sirpençe olmuş, Tih Çölünde yürüyorken durmuş, atından inmiş ve demiştin ki; “Önde Peygamber yürürken ata binmek de ne!”

Hani bir defasında Suriye’de elma bahçelerinden geçerken askerinin heybelerini tek tek kontrol etmiş ve “Eğer bir tek elma bulsaydım geri dönerdim. Zira haram yiyen bir orduyla sefere çıkılmaz” diye gürlemiştin.

Hani bir defasında da kan ve ateş arasında boğuluyordun. Seni boğmaya gelen yaralı düşman askerini, cebindeki yaşlı kadın resmini görünce sırtında taşımış ve “Benim anam yok, bari o kavuşsun” diye çığlık olup inlemiştin. Oysa senin göğsünde daha büyük bir delik vardı ve kanamasın diye ot tıkamıştın.

Sen güneşi yakana takmış medeniyet süvarisiydin. Senden sonra dünya çekilmez oldu. Hoşgörü seninle bayraklaştı, merhamet seninle tablolaştı. Adaletin soluğu oldun, muhabbetin yüreği... Belki de bu yüzden Tomas Campanella

Utopya’sında sana hitaben der ki ; “Güneş ülkeyi yeryüzünde bulmak mümkün mü? Fikir, lisan ve vicdan hürriyetine ilişmeyen Osmanlıların mevcudiyeti, hiç olmazsa yarın böyle bir ülkenin olacağını bana zannettiriyor. Madem ki düşünceyi zindana koymayan, hakikat sevgisini zincire vurmeyen bir millet, o âdil ve cesur Türkler var, o halde üzerinde yalnız hakikatin, adaletin ve hürriyetin hüküm sürdüğü bir Güneş Ülke niçin vücut bulmasın.”

Tarihi bir ürpertiden yeniden diril gel ve dünyanın bozulan akorduna bir düzen ver ey yitik güneşler ülkesinin gül yüzlü çocuğu.

Haydi...

KAYNAKLAR

- 1) İbrahim Refik, Tarih Şuuruna Doğru, İzmir, 1997
- 2) Muhammed İkbâl, Tulû-i İslâm, Lahor, 1992
- 3) İbrahim Refik, Efsane Soluklar, İzmir, 1993
- 4) R. Şükrü Apuhan, Mehmetçik, TİMAŞ, 1997 - 05.04.1 998
- 5) Tomas Campanella, La Citta del Sde, 1602

Kocaeli Yöresi Güldestesi

Mehmet HARPUTLU

Kocaeli Yüksek Öğrenim Vakfı (KYÖV) yayınlarının ilk kitabı olan; KOCAELİ YÖRESİ GÜLDESTESİ Kocaeli yöresinin, MÖ. 8. yy'dan başlayarak günümüze kadar süregelen Kültür seyrine ait notları içeriyor.

Araştırmacı Muhittin Bakan'ın imzasını taşıyan kitap, küçük boy, birinci hamur kağıda basılı ve 147 sayfadan oluşmuş. Kapak kompozisyonu çok ilginç. Sağ üst köşede küçük puntolarla alıntı yapılan ozanların isimleri sıralanmış. Alt bölümde ise İzmit'in 1890'lı yıllarına ait siyah beyaz bir fotoğraf var.

Bu fotoğraftan biraz hüznün biraz da nostalji sızıyor insanın bilincine. *Bir şehirde yaşamak sokaklarında gezmek değildir* diyor kitabın yazarı, *o şehrin tarihiyle geçmişiyle bütünleşebilmektir. Ve bu olgu biraz da borçtur kişinin üzerine. Nefes alıp verdiği, koşuşturduğu, çabaladığı, yediği içtiği, sevdiği, özlediği her fenomen karşılığı bireyin kente borçlanmasıdır geçmişi özümseyebilmek. Hiç değilse merak etmek. Hiç değilse bir nebzecek gözatabilmek.*

Yazar; şelalalardan savrulan su damlalarının arasında altın zerrelere arar gibi şehrin yazıtlarına, kitabelerine, mezar taşlarına, dünden bugüne kültür sızdıracak ne varsa ona ulaşmaya çalışarak oluşturmuş eserini.

İzmit çevresinin şiir tarihi, aynı zamanda düşünce tarihidir. Araştırıp belgeleri

bulabilirsek İzmit çevresi insanların duygusal ve düşünsel gelişimi başlangıcından günümüze kadar izlenebilir. İzmit çevresinin 2500 yıllık tarihini adım adım kavramak olanaklıdır. Ama düşünce ve şiir gelişiminin belgeleri çok az. Ekip çalışmasıyla bu belgelere her gün bir yenisinin ekleneceğini umuyorum.

diyerek söze başlanmış

Bu ifadeler yapılan çalışmanın amacı kadar alçakgönüllü tavrını ve yöntemini de ortaya koyuyor. 2500 yıllık tarihi; Hellen Kültürü, Latin Kültürü, Bizans Hıristiyan Kültürü, Türk İslam Kültürü ve Cumhuriyetle başlayan taşra kültürü şeklinde beş dönem içinde değerlendirilmiş.

Hellen kültürünün izleri, Homeros'un İlias destanında yakalanmış:

*Beride Phrygia ve Hellespontos var
Buralara ne kadar toprak sığarsa
Oralarda sen, ey ihtiyar herkesi servetinle
Ve oğullarınla geçermişsin.*

İlias -24

dizelerinde geçen Phrygia ve Hellespontos batı Anadoluda dönemin yer isimleridir. Kocaeli bu yerlerin bir parçasıdır.

Astakos'u kuran Megaralı göçmenler, Megaralı Ozan Theognis'in şiirlerinden dizeler de getirdiler bu bölgeye, Erdekli Ozan Sappho'nun dizeleri de bilindi ve söylendi. Astakos'dan sonra Nikomedia M.Ö. 3. yy. da kuruldu bu topraklarda

böylece Latin edebiyatı ve onun ünlü ozanları Ovidus, Vergilius, Catullus etkiledi bu yörenin insanlarını.

Romalıya göre yasaktı inanmak

tek Tanrıya

Kurtuluşa

Dirilmeye yeniden

dizeleri Santa Barbara'nın hikayesini anlatan şiiirden bir parçadır. Santa Barbara;
*Ben dostun arzusunun düştüm kendi arzum
neme gerek*

*Başımın dost sevdası eser başka sevda
neme gerek*

mısralarının şairi Eşrefoğlu Rumi ve tarikatı da İzmit'i derinden etkilemiş kültür hareketlerinin başında yer alır.

Çeşmelerden camilere kadar bulunabilen bir çok taş kitabenin de alındığı eser, Cumhuriyet dönemindeki ozanlara 39. sayfadan itibaren yer vermiş. Bunların arasında şiirlerinde İzmit'i konu alan Nazım Hikmet, Orhan Veli başta geliyor. Daha sonra 1951 yılından başlayarak günümüze kadar İzmit'li ozanların şiirlerinden örnekler alınmış. Kitapta yer yer İzmit'in tarihini resimleyerek yazan en

Nikomedia'da yaşamış, Tek Tanrıya inancını Romalıların zulmüne karşı sürdürmüş bir azizedir. Kocaeli'nin bir parçası sayılan İzmit; Hıristiyanlığın dönüm noktalarından birine tanık olmuştur. Hıristiyan Bizans kültürü İzmit'in Türkleşmesine kadar devam eder. Anadolu'nun Türk ve İslamlaşma süreci içinde Rum ve Türk kaynaşması bir geçiş dönemi oluşturdu kuşkusuz.

*İnsan şeklindeyim amma insan cinnin
sultanıyım*

*İki cihandan da ayrırım bu kavgalar neme
gerek*

zengin fotoğraf arşivinin sahibi sanatçı Cemal Turgay'ın resimleri yer alıyor.

Kitabın kültür hayatımızın bir belgesi veya seyir defterinden notlar olması niteliği onu çok önemli kılmakta. Önemli bir boşluğu dolduruyor. Ancak bu önemini vurgulamayan alçakgönüllü tavrı doğru anlaşılabilir endişesi içindeyim. Ayrıca KYÖV böyle bir çalışma için ne kadar tebrik edilse hak ediyor. Fakat böyle bir çalışmayı sadece belirli bir zümreyle sınırladığı, eseri daha geniş bir kesime ulaştırma çabası içinde olmadığı için de o kadar eleştiriyi.

KÜLTÜR MİRASIMIZLA İLGİLİ YASAL MEVZUATLAR

Av. Hüseyin ÖĞÜTÇEN

1982 Anayasamızın 63. maddesi tarih, kültür ve tabiat varlıklarımızın korunması..” nı öngörmüştür. Osmanlılar ve hatta cumhuriyet döneminde ülkemizde, 1973’te yürürlüğe giren 1710 sayılı Eski Eserler Kanununa kadar; âsar-ı atika nizamnameleriyle kültür değerlerinin korunmasına çalışılmıştır. Ancak 1710 sayılı yasa da ihtiyaçlara cevap veremediğinden bu defa 1983’te, halen yürürlükte olan 2863 sayılı “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu” uygulamaya konmuştur.

2863 sayılı kanunun 3. maddesiyle kültür varlıklarını; “tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklar şeklinde tanımlanmıştır. Yine aynı maddede kavram olarak çokça duyduğumuz Sit ; “Tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari, ve benzeri özelliklerini yansıtan kent kalıntıları, önemli tarihi hadiselerin cereyan ettiği yerler ve tesbiti yapılmış tabiat özellikleri ile korunması gerekli alanlar” olarak tanımlanmıştır.

Bu varlıklarla ilgili olarak yasa gereği birçok yönetmelikler ayrıca yürürlüğe konulmuştur.

Taşınır ve taşınmaz kültür varlıkları ile tabiat varlıkları, 2863 sayılı yasa ile Devlet

malı niteliğinde kabul edilmiştir, ancak mazbut ve mülhak vakıf malları bu hükmün dışında tutulmuştur. Bu yasada taşınmaz (gayri menkul) kültür varlıkları maddeler halinde sıralanmış ve özellikle 19. yüzyıl sonuna kadar yapılmış olanlar, sit alanı içinde kalan ve milli mücadelede büyük tarihi olaylara sahne olan taşınmazlar bu cümleden sayılmış ve hatta taşınmaz kültür varlıklarına örnek olarak birçok eser sayılırken camiler, mescitler, musallalar, namazgahlar, çeşme ve sebiller, imarethaneler, darphane, şifahane, muvakkithane, tekke ve zaviyeler, mezarlıklar, hazireler, bedestenler, sandukalar, külliyeler belirtilmiştir.

Taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının yetkili kurullar eliyle tesbit ve tesciline karşı, ilgili şahısların bu tescile karşı yasal süre içinde tebliğden itibaren idare mahkemesinde dava açabilecekleri öngörülmüştür. Korunması öngörülen kültür ve tabiat varlıklarına her çeşit inşâ ve fizikî müdahale yasağı getirilmiştir.

Mülkiyeti her kime ait olursa olsun bu varlıkları korumak için her türlü tedbiri almak, aldırma ve bunların her türlü denetimini yetkisi Kültür ve Turizm Bakanlığına verilmiştir. Malikler bu kanuna aykırı olmayan hak muafiyetlerden ve yetkilerden yararlanırlar, ancak bakım ve onarım sorumluluğunu yerine getirmeyen maliklerin elindeki kültür ve tabiat varlıklarını kamulaştırılacağı da öngörülmüştür.

Korunması gerekli kültür ve tabiat varlıkları zilyedlikle (elde bulundurma) ile iktisap olunamaz (kazanılmaz). Bununla birlikte; özel gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetindeki bu kabil varlıkların onarımı için bir yönetmelik çerçevesinde fon oluşturulmuştur.

Korunması gerekli taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının intifa (kullanım) haklarının belirli sürelerle kamu hizmetlerinde kullanılmak üzere, devlet dairelerine, kamu kurum ve kuruluşlarına, kamu menfaatine yararlı mili derneklere bırakılması veya gerçek veya tüzel kişilere kiraya verilmesi; kültür ve Turizm Bakanlığı yetkisinde olup, bu kabil varlıklardan Vakıflar Genel Müdürlüğüne ait olanların bu yönde değerlendirilmeleri ise, Vakıflar Genel Müdürlüğüne yetkisine bırakılmıştır.

Bir alanın koruma kurulunca sit olarak ilan, bu alandaki imar Planı uygulamasını durdurur. Koruma amaçlı imar planları yapılarak devreye girer.

Taşınmaz kültür ve tabiat varlıkları; her türlü vergi, resim ve harçtan muaftırlar.

Taşınmaz kültür varlıklarının onarım ve yapı esasları da Koruma kurullarınca düzenlenir.

Taşınmaz kültür varlıklarının buldukları yerlerde korunmaları esastır. Ancak bir zorunluluk gereği bir başka yere nakilleri gerekiyorsa yüksek kurul veya bölge koruma kurulunun görüşü, emniyet tedbirleri alınması suretiyle Kültür ve Turizm Bakanlığınca nakledilebilir.

Korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıkları ise 2863 sayılı yasanın 23 ve devamı maddelerinde düzenlenmiş olup jeolojik, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait jeoloji, antropoloji, prehistorya, arkeoloji ve tarihi açılardan belge değeri taşıyan ve ait oldukları dönemin sosyal, kültürel, teknik ve ilmi özellikleri ile seviyesini yansıtan her türlü kültür varlıkları, etnografik nicelikli kültür varlıkları, milli mücadele dönemine ait belge ve eşyalar bu cümleden sayılmıştır. Örnek olarak ta

birçok eserler meyanında bez, papirus, parşümen veya mated üzerine yazılı veya tasvirli belgeler, damgalı veya yazılı levhalar, yazma veya tezhipli kitaplar, minyatürler örnek olarak verilmiştir.

Yalnız bir istisna olarak Osmanlı padişahlarından Abdülmecit, Abdülaziz, V. Murat, II. Abdülhamit , V. Mehmet Reşat ve Vahdettin'e ait ve aynı çağdaki sikkelerin tescile tabi olmaksızın yurt içinde alınıp satılabileceği öngörülmüştür. (Reşat, Hamit gibi)

Devlet malı niteliği taşıyan korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıklarının Devlet elinde ve müzelerde korunacağı esası getirilmiştir ve hatta bu gibi eserlerden gerçek ve tüzel kişilerin elinde bulunanların Bakanlık tarafından satın alınabileceği öngörülmüştür.

Etnografik mahiyetteki kültür varlıklarının yurt içindeki alımı, satımı ve devri serbesttir; ancak devletin rüçhan (öncelik) hakkı vardır.

Bakanlıklar, kamu kurum ve kuruluşları, gerçek ve tüzel kişilerle vakıflar, Kültür ve Turizm Bakanlığından izin almak şartıyla her çeşit kültür varlığından oluşan koleksiyonlar meydana getirilebilir, müzeler kurabilirler. Koleksiyoncular, koleksiyonlarındaki her türlü eseri on beş gün önceden Kültür ve Turizm Bakanlığına haber vermek şartı ile kendi aralarında değiştirebilir veya satabilirler. Bunda da Bakanlığın rüçhan hakkı vardır.

Tasnif ve tescil dışı bırakılan ve Devlet müzelerine alınması gerekli görülmeyen taşınır kültür varlıklarının ticareti, Kültür ve Turizm Bakanlığının iznine tabidir.

Yurt içinde korunması gerekli taşınır kültür ve tabiat varlıkları yurt dışına çıkarılamaz. Ancak milli çıkarlar dikkate alınarak, bunların her türlü hasar, zarar, tehdit veya tecavüz ihtimaline karşı gideceği ülke makamlarından teminat almak ve sigortalamak şartı ile yurt dışında geçici olarak sergilendikten sonra geri getirilmeleri; oluşturulacak bilim kurulu kararıyla mümkündür. (Pîri Reis

Amerika'yı da gösteren en eski dünya haritası Muhteşem Süleyman sergisi çerçevesinde Amerika'ya götürülmüştü.)

Yurt dışından kültür varlığı getirmek ise, tamamen serbest bırakılmıştır.

Korunması gerekli kültür ve tabiat varlıklarıyla ilgili kopyalama, fotoğraf çekimi, araştırma, sondaj ve kazı gibi işlemler hep Kültür ve Turizm Bakanlığının iznine bağlıdır.

Define arama korunması gerekli kültür ve tabiat varlıkları ile sit alanları ve mezarlıklar dışında define arama ruhsatnamesi ile mümkündür. Bu konuda hazırlanmış 27.1.1984 tarihli 18292 sayılı resmi gazetede yayınlanan Define arama yönetmeliğinde öngörülen prosedür uyarınca mülki amire yapılan müracaatla gerekli hazırlıklar ve çalışmalar yapılır. Define bulunursa, bulunan yer hazine arazisi ise değer alacak %50'si arayıcıya, özel ve tüzel kişiye ait ise %40 'ı arayıcıya %10'u da mülk sahibine verilir.

Görüldüğü üzere 2863 sayılı yasada genel anlamda kültür varlıklarının korunması amaçlanmıştır. Bunun içinde bazı şekilsel ve bürokratik düzenlemeler getirilmektedir. Milli kültürümüze hiç vurgu yapılmadığı, onu anlamak ve sevmek yönünde herhangi bir düzenlemeye yer verilmediği gözlenmektedir. Oysa Anayasamızın başlangıç kısmında "her Türk vatandaşının bu Anayasadaki temel hak ve hürriyetlerden eşitlik ve sosyal

gereklince yararlanarak milli kültür, medeniyet ve hukuk düzeni içinde onurlu bir hayat sürdürme ve maddi ve manevi varlığını bu yönde geliştirme hak ve yetkisine doğuştan sahip olduğu" vurgulanmıştır.

Esasında milli kültürümüzle ve tarihimizle kaynaşık ve barışık olmamız, hayati derecede önem arz etmektedir. Mevcut yasal düzenlemelerin bu disiplini verecek yönde geliştirilmesi ve yenilenmesi gerektiği açıktır. Bugün gençlerimiz, kütüphanelerimizdeki eski eserlere yabancıdır. Kök ile dallar arasındaki bağlantının kopması gibi bugünkü nesil, geçmişini anlamamak daha doğrusu anlayamamak gibi bir iletişimsizlik içindedir. Bunun sonucunda, milli değerlerin millet hayatından git gide uzaklaşacağı kaçınılmazdır. Zaten bugün bu tehlikeyi fiilen yaşıyor ve hissediyoruz. Gençlerimiz, Paris'e gittiklerinde çekecekleri yabancılığı, tarihi eserlerimizi, kültür varlıklarımızı gezerken ve seyrederken çekmektedir. Hal böyleyken, İmam hatip liselerinin orta kısımlarının kapatılması, lise kısımlarının cazip olmaktan çıkarılması ne kadar acıdır!

Kısacası diyebiliriz ki bir kültür varlığına yönelik sevgi ve saygı, önce onu anlamakla başlar.

“Bana bütün hürriyetlerden evvel bilmek, düşünmek, inanmak, vicdana göre konuşmak mertebelerini veriniz.”

John MİLTON

A D A M

Zafer ERÇİYES

Her sabahki gibi kahvaltıya oturmadan önce sabah haberlerini dinlemek için televizyonun karşısına geçti. İçi karardı birden. Kargaşadan hiç hazzetmezdi, çünkü borsayı etkilerdi böyle şeyler. Piyasaları durgunlaştırırdı.

Haklıydı kendince. işlerinin bozulmasına sebep olacaksa, kendine menfaat sağlamayacaksa aptalca şeylerdi bunlar. Mücadelede neyin nesiydi. Davada neydi sanki.

Özgürlük, kişisel hürriyetler, düşünceyi ifade boş şeydi bunlar. Şimdiye dek yaşadıkları gibi yaşayıp gitselerdi ya. Boşu boşuna mücadele edip duruyorlardı, ona göre.

Televizyonu kapattı, kahvaltı masasına oturdu. Gazetelere göz gezdirmek istedi. Canı hepten sıkıldı. Gazetelerde pek farklı değildi. Sonu meçhul bir mücadeleden söz ediyorlardı. Zaten bu gazeteye de zorla abone etmişlerdi. Başlıklara göz gezdirip hemen ekonomi sayfasını açtı.

Sahip olduğu menkullerin durumu iyi idi. Bugün hisse senetleri yükselmiş, parasına para katılmıştı. Keyfi yerine geldi.

İşyerine geldiği zaman keyfine diyecek yoktu. Aracı olduğu bir iş, yüklüce bir komisyon sağlayacak şekilde sonuçlanmıştı. Her şey ne güzeldi. Yaşamak ne güzel, para hepsinden güzeldi...

Öğleye doğru sekreteri misafiri olduğunu söylediğinde “yeni bir iş” diye düşündü. “Buyursunlar” dedi. Gelenleri görünce biraz keyfi kaçtı. Ama belli etmemeye çalıştı.

Gelenler davaları için mücadele eden insanlardı. Dergi mi ne çıkaracaklardı? İçinde buldukları durumu anlatıp yardım talep etmişlerdi. “Vallahi” dedi adam. “Benimde içim yanıyor. Ama bu sıralar işler bozuk, ne yapmalı bilmem ki ?“

Devam etti adam. ‘Ben de sizin davanızdanım hiç yardım etmek istemem mi?’

Evet bu davadandı adam. Dedesi, babası, hanımı, hatta çocukları ve bazı yakın akrabaları... Sadece bu davanın doğruluğuna inanıyordu hepsi bu. Hoş bir sıfattı bu “davaya inanmak”. Hepsi bu... Gerisi boş şeylerdi...

Teşekkür edip ayrıldı gelenler. Adam sevindi. Başından savmıştı gelenleri. Bunca işinin arasında bir de bunlarla uğraşacak vakti yoktu.

Akşam oldu “davaya inanan adam” son model arabasıyla yola koyuldu. Gün başarılı geçmişti. Bunu kutlamak lazımdı. Geç vakitlere kadar bir içkisiz gazinoda ailesi ile gönlünce eğlendi adam. Sonra rahat yatağına uzanmak hayali içinde esneyerek evin yolunu tuttu. Biraz süratlice kullanarak arabasını.

Araçlar yolun açılması için uzun kuyruklar oluşturmuşlardı. Bir süre beklediler. Ambülans yaralıları hastaneye taşıdı. Hurdaya dönen araç kaldırıldı ve yol açıldı.

Ambülans o acı çığlığıyla hastaneye yol alırken yaralıları artık yaşamıyordu. Bizim “dava adamı” korkunç bir kaza yapmıştı.

Siren çalan diğer bir araçla tutuklu olarak ifadesi alınmak üzere götürülüyordu. Vatan için, özgürlük için, hürriyetler için, düşünceyi ifade için götürülenler gibi olmasada...

YARIŞ

*Yelkenleri açtık dalgalar coşkun
Sonsuz bir arzuyla uzandı eller
Tayfalar çaresiz, kaptanı şaşkın
Kaybetmek korkusu doldu gönüller*

*Bütün arzularına gem vurulmuş susmakta
Çatlamış topraklara benzemiş diller
Her adımda bir hayal, bir gerçeğe küsmekte
Zafer gongu çalmadan bağlandı yollar*

*Nefesler tıkanırken yel eser ılık ılık
Bir umut daha doğar coşar bülbüller
Yürekleri kavurur hesapsız bir ayrılık
Hasretin zirvesinde açmaz ki güller*

Hamit KUNT

ABAKÜSTEN MİKROİŞLEMCİYE

Fikret ELÇİ

İlk üretilen elektronik devreler, dolayısıyla bilgisayarlar, lambalı devrelerdi. Bu nedenle üretilen cihazlarda boyut ve ısınma problemleri oluyordu. Elektronikte yarı iletkenlerin kullanılmaya başlanması sonucunda büyük bir sıçrama yaşanarak devasa boyutlarda üretilen bilgisayarlar küçülmeye ve işlem kapasiteleri artmaya başlamıştır. Kısa sürede mikro işlemci adı verilen entegre devreler üretilmeye başlanmış, 1970'li yıllarda PC (Personal Computer)'ler üretilmeye başlanmıştır.

Ticari olarak kullanılan ilk mikroişlemci Intel' in 4004'üydü. 4 bitlik bir işlemci olan 4004' ü yine Intel' in 8080 işlemcisi takip etti. Aynı dönemlerde ZILOG Z80, Motorola 6800, MOS 6502 ve NEC V40 işlemcileri üretildi. Ancak kişisel bilgisayar üretimini mümkün kılan aşama Intel'in Z 80 işlemcisi oldu. IBM'in PC'lerde kullandığı ilk işlemcisi olan 8088, 20.000 transistör içeriyordu ve saniyede 5 milyon temel işlemi gerçekleştiriyordu.

IBM PC, 10 MB'lık sabit bir disk ile piyasaya sürüldüğünde IBM XT (eXtend Technology: geliştirilmiş teknoloji) adını aldı. 10 MB harddisk o zamanlar az bir şey değildi. 80286 işlemci kullanıldığın da ise PC AT (Advance Technology; gelişkin teknoloji) adına layık görüldü.

Haziran 1978' de üretilen ve PC'lerde kullanılmaya başlanan 8086 işlemciden sonra bilgisayarlar süratle gelişmeye ve yaygınlaşmaya başladı. 1994 yılına kadar 80x86 serisi işlemciler gelişerek devam etti. 1994 yılında işlemcilerde yeni bir çığır açan Intel aslında 80586 olarak beklenen işlemcisini Pentium adı altında piyasaya

sürdü. 60 ve 66 Mhz. Saat hızını aşan Pentium 32 bitlik dahili, 64 bitlik harici veri yolunu kullanıyordu. Fakat Pentium 60 ve Pentium 66 olarak piyasaya çıkan bu işlemciler iç yapılarında ortaya çıkan bir hata sebebiyle piyasadan geri çekildi. Bir müddet sonra Intel işlemciadaki hataları düzelterek Pentium 75'i piyasaya sürdü. Pentium işlemciler baş döndürücü bir hızla gelişerek 200 mhz. hıza çıktıktan sonra mimari değişikliklerle önce Pentium Pro, ardından MMX ve nihayet Pentium II işlemciler geliştirildi.

Mikroişlemciler böyle gelişirken bilgisayarların diğer birimleri de doğal olarak bu gelişmeye paralel bir şekilde gelişti. Bilgisayarın donanımın da bulunan cihazların birbirleriyle haberleşmesini sağlayan işletim sistemleri üretici firmalara göre değişiklikler arz etmektedir.

İlk IBM PC piyasaya çıkmadan önce mikro bilgisayar dünyasının popüler işletim sistemi, bugün çoğumuzun adını dahi bilmediği CP/M' di. Gerçi işletim sistemi kullanan ilk ticari mikro bilgisayar, Apple'dı ama onun işletim sistemi taşınabilir değildi. IBM mikro bilgisayar piyasasına girmeye niyetlenince sistem arayışı içine girdiler. IBM yöneticileri CP/M işletim sistemini kullanmak için yaptıkları girişimler sonuç vermeyince, küçük bir yazılım şirketi olan Microsoft'un DOS işletim sistemini satın aldı. Bu olay DOS işletim sisteminin, dolayısıyla Microsoft' un gelişmesine neden oldu. Microsoft daha sonra Windows işletim sistemini üretirken, diğer yandan da IBM OS/2'yi Apple'da MacOS' u üretti.